

Muusikaleht

Jaanuar
1994
1/2

Hind 2.-

TÖNU KALJUSTE: "SAAME KÕIGE MADALAMAT PALKA"

(lk. 2)

ORELIEHITAJAD

K
R
I
I
S
A
D

(lk.
16-17)

Veel numbris

Raimo Kangro
Eesti Muusika Päevadest

Ines Rannap detsembrikuu
kontsertidest Tallinnas

Ettepanek: kutsuda kokku
muusika-, võimu- ja
rahameeste tippnõupidamine

EMA ümberehitatavatesse
hoonetesse ümberpaigutuse
plaan ei leidnud toetust

Juhan Aaviku fond
Rootsist kodumaale

Räpina puhkpilliorkester
125-aastane

Endised õpilased tähistavad
August Metsa
80. sünniaastapäeva

Pankrot ja
sissemurdmised

Lõuna-Saksamaa lehed
ERSO esinemisest
EUROPAMUSICALE-I

Puust tuuba

Vanaaegsed viiulid

jne.

EESTI FILHARMOONIA KAMMERKOOR KÖÖGIPOOLELT

"ML"-i küsimustele vastab Tõnu Kaljuste

1. Kus, millal (nädalapäevad, kellaaeg) toimuvad harjutused, kui pikalt, milliste pausidega? Kas ka siis, kui Te ise olete ära välismaal? Kui, siis kes juhatab? Kas esineb varieerimist seoses eelseisvate vastutusrikaste esinemistega, inspiratsiooniga jne? Kas arvestatakse psühholoogide soovitusi proovide maksimaalse efekti saavutamiseks?

Provide kohaks on meie kodu: Lühike jalg 9, Väravatorni. Neid viiakse läbi esmaspäeval ja teisipäeval kell 16.00—19.00, kolmapäeval, neljapäeval ja reedel 12.00—15.00, laupäev ja pühapäev on vabad. Antud ajavahemikus on üks vaheaeg vastavalt vajadusele. Kui töötan mujal, siis asendavad mind külalisdirigent või tärnikesega märgitud lauljad.

Kõiki esinemisi peame vastutusrikasteks ning harjutame nii, nagu muusika nõuab. Psühholoogide poole pole pöördunud.

2. Finantseerimise allikad (umbes proportsioon)? Kulutuste jaotus, sellest palgad? Palgatase (kui pole saladus)? Kui palju tuleb peadirigendil tegelda finantsküsimustega?

Meid finantseerivad riik ja riiklik asutus Eesti Kontsert. Eesti keeles on ilus väljend: „Ma hindan sind“. Võin vaid öelda, usaldusväärsest allikast saadud informatsiooni põhjal, et oleme koor, keda „hinnatakse“ kutseliste kollektiivide seas kõige madalama palgatasega. Olen selle teadmise eest väga tänulik ega sekku rahaküsimustesse, sest kuidas teisiti oma hinda töandjatele selgeks teed kui oma tööga. Püüame taset tõsta lootuses, et see muutub ka töandjatele nähtavaks. Oleks väga tore tunda end ka kodus hinnatud olavana.

I sopran: Anne Lassmann, Eha Pärt, Kaia Urb.
II sopran: Vilve Hepner, Raili Jaanson, Anneli Sarv.
I alt: Maire Joala, Kadri Mitt, Tiit Otsing.
II alt: Kai Darzins, Maret Küüra, Külli Selke.
I tenor: Arvo Aun, Toivo Kivi, Mati Turi.
II tenor: Kaido Janke, Tiit Kogermann, Erkki Targo.
I bass: Üku Joller, Aarne Talvik, Tõnu Tormis.
II bass: Kalev Keeroja, Tõnis Tamm, Allan Vurma.

direktor: Toivo Lend,
noodikoguhoidja: Kaie Pärn,
hääleseadja: Üku Joller,
kontsertmeister: Aarne Talvik,
kunstiline juht ja peadirigent: Tõnu Kaljuste,
*häälerühma kontsertmeistrid, kes juhiivad grupiproove.

Peadirigendil finantsküsimustega tegelda ei tule, kuid teatud asjadega pean kursis olema, et oma lauljaid õiglaselt hinnata.

3. Kas majade tagastamine õigusjärgsetele omanikele puudutab ka teie koori? Kui, siis kuidas küsimust lahendatakse?

Ma loodan, et me ei kaota Väravatorni. Eks elu näita. Keegi ametimeestest minuga siiani selgelt juttu pole ajanud.

4. Kas teie koori liikmed töötavad ka mujal või võtab koor neilt kogu aja ja energia?

3—4 meeslauljat töötab ka mujal, ülejäänud mitte.

5. Koosseisu haridustase, püsivus, voolavus.

Kõrgharidus. Mitte kõigil pole see muusikaline, on ka filolooge ja tehnilise haridusega lauljaid. Voolavust pole.

6. Koostöösuhete iseloom teiste muusikakollektiividega, esijoones Tallinna Kammerorkestriga?

TKO hooaja sisustan kuni veebruarini, siis lõpeb leping. Senini on õnnestunud kõik kavandatu, mida pidasin orkestri arengule olulisteks. Koostöö koori ja orkestri vahel on jätkunud Bachi teoste esitamisel. Detsembri alguses valmis h-moll missa.

7. Kas Eesti Kontserdist eraldumine on ikka veel plaanis? Millised on poolt-, millised vastuargumendid?

Eraldumine algab siis, kui inimestes tekib ühtne arusaam eraldumise vajalikkusest. Mul on hea meel, et Eesti Kontsert liigub oma tegudes realistlikus suunas ning on nüüd ka ise veendunud eraldumise vajaduses. Kontserdiorganisatsioon ei saa võtta endale kohustust tagada kollektiivi arenguks vajalikud tingimused. EK peaks olema Eesti muusikaelule kontsentreeritud, pakkuma meile kontserte ning olema meie hea partner.

Mingit mässulist revolutsioonilist tegevust mul plaanis pole.

8. Koorisisene mikrokliima ning selle hoidmise/parandamise vahendid?

Minu kogemus ütleb: parim kliima hoidmise/parandamise vahend on tasemel töö, sest väärt muusikas leidub kõik see hea, mis parandab ja arendab.

MUUSIKA-, VÕIMU- JA RAHAMEHED! PANGE PAIKA ÜHINE MUUSIKAPOLIITIKA!

Me astusime uude aastasse uute lootustega. Kuid samuti murelikult. On kuhjunud probleeme nii taidlusmuusika, muusikaõpetuse kui ka professionaalse muusika valdkonnas. Neid probleeme on igasuguseid — nii kunstilisi kui muid, eriti finantsilisi. Raha on teadagi vähe. Küsimus seisneb selle OPTIMAALSES JAOTAMISES.

Kas jätakata vana viisi džunglipõhimõtte järgi: „Igaüks võitleb enda eest, peale jäävad tugevamad ja kokkuvõttes tähedab see üldist heaolu?“ Või tunnistada selle seisukoha puudusi — peale ei jää tihti mitte parimad, vaid HÄÄLEKAMAD, RIKKEM SIDEMEID OMAVAD JA MORAALITUMAD!

Eesti elu — k.a. muusikaelu — võib praeguse kursi jätkudes kanda suurt kahju. Pole välistatud, et tugevneb veelgi viimastel aastatel end juba tunda andnud tendents: parimad, aga tagasihoidlikumad tippmuusikud lähevad tööle välismaale, kus õpivad ka meie andekamad noored, Eesti tugevad kollektiivid, mis on ka välismaal toonud meile palju kuulsust, kärbuvad või lakkavad üldse olemast. Hiljem on seda kaotust raske koryata. Mõneti analoogilisi probleeme on kuhjaga ka muusikaõpetuse ja taidlusmuusika valdkonnas, k.a. juubelilaulupeoks ettevalmistamisel.

Nähtavasti on Eesti riigil vaja ühtset kultuuri-, s.h. muusikapoliitikat. Kuna

probleemid on suurelt osalt finantsilised, on vaja kaasa tõmmata ka need, kellel on raha. Olukorras optimaalse väljapääsu otsimiseks oleks nähtavasti VAJALIK KIIRESS KORRAS KOKKU KUTSUDA MUUSIKUTEMAAILMA, RIIGI JUHTIDE JA ÄRIMEESTE-ETTEVÕTJATE KOLMIKTIPPNOUPIDAMINE, panna seal paigale prioriteetid ning seejärel ellu viia võetud kursi järjekindlalt, kuid samal ajal paindlikult, toimuvaid muutusi arvestades. See ei tähendaks bürookraatlik-tsentristliku juhtimismudeli juurde tagasipöördumist, ainult keskse juhtimise ja omalgatuse optimaalset ühitamist.

Riigile kui niisugusele on vist igiomane eksponeerida kodanikkonnale oma tegusid läbi roosa prisma. Enne jõule kõlas kui rõõmusõnum ingliltel külmetavatele karjastele teade ajalehtedes, et tuleval aastal on riigieelarvest haridusele ja kultuurile eraldatud 21%.

Opsirahvas, kunstirahvas, rõõmusta!

See on vähemalt 10 korda rohkem kui Itaalias, nii palju rohkem kui... jne. Ja meil Eestis tähendab see vähemalt 7-kordset kasv! Kust küll see hariduse- ja kultuurilembuse enneolematu, plahvatuslik kasv!? Siin peab kindlasti mängus olema mingi jumalik käsi ning tahe. Eks ta ongi.

Nimelt pööras Mars oma karmi palge eesti hädaldava hariduse ja kultuuri kaitseks meie riigiastele poole ja käratas: „Kas saab või ei!“ Sai muidugi, kes siis jumalale võib ära öelda. Kuna aga Mars pole just eriti laululembene (ehk küll armastab vahel kaheosalises taktimõodus trohheilise värsi toetusel hõiselda) ja peab komejanditamist suuremise ja inimlike kannatustega teatrilaval täiesti üle-aruks, eelistades tõeliselt augu-uuristamisi inimestesse ja sellest tulenevaid ehteid piinu ning surma, siis on otse loomulik, et ta laskis laduda suurema osa noosist oma vankrisse. Õnneks siiski jumalale omase suuremeelsusega ei võtnud ta viimast. Ju siis tuleb arvata, et ta tunneb ikka väikest sümpaatiat ka Zeusi tütrekesse vastu. Raske koormategemisestöö käigus olevat siiski olnud kuulida ka mõne eriti kõva tõsiuskse eesti isamaalase nõrdimushüüatuse (ei tea, kas samas helistikus, mida Marski armastab?) selle kohta, et kõrgesti austatud Mars jätab liiga palju koormasse panemata, aga — jumalal on oma teed ja tahtmised.

Ega lihtsurelikul olegi sünnis mõõta jumala jagu. Lõppude lõpuks rügas ju uhke kiivrikandjagi kultuuri ja hariduse heaks. Palju kultuursem on ju ligimesse augumasinaga auke teha kui niisama nuiaga pähe anda või mõõgaga ränka vaeva nähes väga ebaesteetiliselt mõjuvaid auke nõsida. Kõik me teame, et õppevahendid ja haridus on kallis kraam. Nii pole ka Marsi näpunäidete järgi kultuursemaks saamine just odav. Mis hää, on ka kallis!

Mõni hää aga pole siiski kallis. Ainult hää ja mitte kallis on nimelt eestimaine muusika, mida mujalgi hääks ja vahel kogunisti kalliks peetakse. Need hääd kodumaised helendid täidavad muusikafestivali „EESTI MUUSIKA PÄEVAD“, mis toimub 16.—22. märtsini.

Praegu, kui seda artiklit kirjutam (mõni päev enne uut aastat), on projekt valmis ja umbkaudne maksumuski paberile pandud. Tänu Eesti Haridus- ja Kultuuriministeeriumile ning Eesti Rahvuskultuuri Fondile on kindlalt kaetud 2/5 kulutustest. Loodetavasti toetab ministeerium festivali ka oma uuest eelarvest ja siis on juba olemas suurem osa vajaminevast summast. Summa ise on aga vaevalt 1/10 (kui uskuda kuulujutte ja ajakirjanduse andmeid) Pärnu FIESTA maksumusest, veel väiksem murdosa Rock Summeri maksumusest.

Need olid küll eraettevõtlikkusele rajanevad rahvusvahelised üritused, kuid riigi ja munitsipaaltoetusega. On aga teada, et eraettevõtjad on tõrksad eesti oma süvamuusika arengu spondeerimise osas ning ka riik ja munitsipaalorganid on kitsid.

Festivali teostamiseks oleme saanud suurt tuge Eesti Rahvusraamatukogult, Estonia Teatrit ja Eesti Kontserdilt.

EESTI MUUSIKA PÄEVAD 1994

1. Kolmapäev, 16. III 16.00 — „Estonia“ Talveaed
2. Kolmapäev, 16. III 19.00 — „Estonia“ kontserdisaal
3. Neljapäev, 17. III 17.00 — Eesti Rahvusraamatukogu
4. Neljapäev, 17. III 19.00 —
5. Reede, 18. III 17.00 — Eesti Rahvusraamatukogu
6. Reede, 18. III 19.00 —
7. Laupäev, 19. III 17.00 — Eesti Rahvusraamatukogu
8. Laupäev, 19. III 19.00 — „Estonia“ kontserdisaal
9. Pühapäev, 20. III 16.00 — „Estonia“ kontserdisaal
10. Pühapäev, 20. III 19.00 — „Estonia“ kontserdisaal
11. Pühapäev, 20. III 21.00 — „Estonia“ Talveaed
12. Esmaspäev, 21. III 19.00 — „Estonia“ kontserdisaal
13. Teispäev, 22. III 19.00 — „Estonia“ kontserdisaal

Tänu estoonlyastele rikastus festivali kava sümfooniakontserdiga, mis muidu oleks programmist välja jäänud. Korraldajate aegluse tõttu ei õnnestunud ERSO plaanides „Eesti Muusika Päevade“ jaoks sellel hooajal enam ruumi leida. Küll aga on kokkulepe olemas 1995. aastaks.

„Eesti Muusika Päevad“ on tolerantne festival. Kavade koostamisel on arvestatud interpreetide ja heliloojate ettepanekuid. Nii on Eesti Rahvusraamatukogus toimuvate kammertundide kavades valik esinejatele (*Camerata Tallinn, Tallinna saksofonikvartett, duo Eda ja Raivo Peäske*) meeldinud ja edu toonud heliloojate loomingust. Samasugusel põhimõttel on üles ehitatud *Eesti Rahvusmeeskoori* ja „Kügelaulukuuiku“ programmid. **Olari Eltsi** nüüdismuusikaansambli kava lähtub rohkem stilistilistest kriteeriumidest — eelistatum tundub olevat dodekafoonia ja neoklassitsism. „Noorte Filharmoonia“ õhtu on noorte eesti heliloojate paraad. Esiettekandele tulevate autorite ringi valisid mängijad ise — küllap mingi sisemise kooskõla või aate ajendil. Selle meeskonna (ehk leidub temale eesti kultuuriloo os kunagi hiljem mõni ühendav nimetuski?) moodustavad **Kerri Kotta, Tõnis Kauman, Tõnu Kõrvits** ja **Esko Oja**. Nendega on liitunud ka veidi vanem **Ville Kell**. Uue põlvkonna heliloojate (**T. Tulev, M. Jaakson**) muusikat on loomulikult ka festivali teiste kontsertide kavades. Statistiline analüüs ilmselt näitaks, et umbes 1/3 ettekandele tulevatest teostest on kirjutatud noored autorid. Uudisteoste tellimisnimekirjadest aga nähtub, et pooled ehk kümnendik esiettekandele tulevatest helitöödest on komponistide uue generatsiooni loodud. Lootkem (ja rõõmustagem!), et see annab festivali ajal kontserdisaalides pakutavale ka vähemalt poole võrra põnevust juurde.

Meie nimekate heliloojate tööde esiettekandele saab kuulata Estonia Teatri sümfooniaorkestri kontserdil. Seal kõlavad **E. Tambergi** ja **J. Räätsa** uued oopused, samuti **E. Kapi** ja **A. Sõbra**

Performance

Pressikonverents

„Estonia“ solistide kammerkontsert
Eesti Rahvusmeeskoori kontsert,
dirigendid A. Üleoja, A. Soots
Duo Eda Peäske — Raivo Peäske

ERSO kontsert,
dirigent **Micha Eichenholz**
Ansambel „Camerata Tallinn“

„Estonia“ teatri sümfooniaorkestri kontsert, dirigent **Jüri Alperden**
Tallinna saksofonikvartett

Orkestri „Noorte Filharmoonia“ kontsert, dirigent **Toomas Kapten**
Muusikakeskkooli noorteorkestri kontsert, dirigent **Toivo Peäske**
EMA sümfooniaorkestri kontsert, dirigent **Eri Klas**
Ansambli „Kiigelauluks“ kontsert
Ansambli „NYD“ kontsert, dirigent **Olari Elts**
A. Pärt „Johannese passioon“
Esitab Eesti Kammerkoor, dirigent **Tõnu Kaljuste**

helitööd (Vahemärkusena lisagem, et **J. Räätsa** uusimat teost — kontserti klaverile ja trompetile — mängiti detsembri keskpaiku suure menuga Karlsruhe. Kahjuks seda veel „Eesti Muusika Päevadel“ kuulda ei saa, sest ajakava ei võimalda **Kalle Randalul** meie festivalil esineda.)

V. Tormist ja **E. Mägit**, **R. Eesperet** ja **U. Sisaskit** interpreteerib *Eesti Rahvusmeeskoor*, **E.—S. Tüüri** uue teosega astub üles *Camerata Tallinn*. Üllatada on lubanud ka **M. Kuulberg**, **A. Põldmäe** ja **L. Sumera**. Võib-olla kuuleme **L. Sumeral** helipilti, mis toovad meieni nägemusi **Zombi** ja **Dracula** lapse edasist käekäigust?

„Eesti Muusika Päevade“ kavas on ka **E. Tubina** ja **H. Elleri** kammermuusikat. Festivali muusikapäevi jääb lõpetama aga **Arvo Pärdi** „Johannese Passioon“, viies meid nii eesti muusikaga vaiksesse nädalasse.

Dirigentidest aitavad **Tõnu Kaljuste, Olari Elts, Toomas Kapten, Jüri Alperden, Taivo Peäske, Ants Üleoja** ja **Ants Soots** kuulajateni tuua selle priske kuhja kodumaiseid helisid. Festivali aja sees on ka *ERSO kontsert* **Micha Eichenholzi** juhatusel ja *EMA sümfooniaorkestri kontsert* (tõenäoliselt **Eri Klasiga** dirigendipuldil). Arvatavasti kõlab ka nendel kontsertidel mõni eesti muusika väärt-teos.

Nagu mainisin, on praeguseks „Eesti Muusika Päevade“ kulutustest kaetud 2/5. Toetada on aga lubanud veel *Kultuurifond*, *Tallinna Kultuuriamet*, *aktsiaselts „Pikker“*. Võib-olla lisandub veel toetajaid. Rahamehed, mõelge, kas poleks tore, kui näiteks x aasta pärast kõlab kusagilt helilooja Y teos ning seltskondlikus vestluses mainitakse muuseas: „Kas teate! See šedööv on kirjutatud härra (mis ta nimi oligi?) tellimuse!“

Häid „Eesti Muusika Päevi!“ Oma asi — ilus asi!

November-detsember

Harjumaalt

* 12. detsembril tähistati G. Ernesaksa sünnikodus Reningil maestro 85. sünniaastapäeva. Mälestuskivi juurde asetati lilli, kohaletulnud koorid laulsid „Helinat“. Arukülas rahvamajas toimus kontsert, milles osalesid koorid Pikaverest, Loolt, Kehrast, Raasikult, Jürist, Kuivastust, Kuivajõelt. Oma õpetajat meenutas Harald Uibo.

* Detsembris sai 15-aastaseks Kose Muusikakool. Sünnipäeva tähistati 19. detsembril kontsertaktusega.

Hiiumaalt

* 20. novembril toimus Kärdlas piibli ja vaimuliku kirjanduse päeva raames meeskoorikontsert. Esitati Bach, Sibeliuse, Beethoveni, Võrgu, Topmani jt. laule.

* 18. detsembril oli tähtpäeva-kontsert Hiiuama kergemuusikakoolis — koos on laulud juba 10 aastat. Koor on nende aastate jooksul andnud palju kontserte nii kodu- kui välismaal. Lemmikheliloojaks on R. Valgre.

* Detsembrikuu jooksul andsid Kärdla Muusikakooli õpilased neli kontserti oma eakaaslastele Kärdla Keskkoolis. Joulukontsert toimus 20. detsembril.

Jõgevamaalt

* Jõgeva 1. Keskkooli tütarlaste-ansambel sai 5-aastaseks. Sel puhul toimus 12. novembril koolis salongiõhtu, kus kuulati ansambli laule. Kaasa löi ka kooli vilistlaste noormeesteansambel.

* 17. ja 18. detsembril oli Jõgeva mail „Ten Sing exodus“ Tartust oma jõuluprogrammiga „What's Up?“. See eefvõtmise seondub ühe üle-euroopalise kristliku liikumisega, mille raames on noortel võimalus ennast teostada tantsimise, laulmise, näitlemise jms. kaudu.

Järvamaalt

* 24. novembril esines Säreve-re mõisas ja Paides „Camerata Tallinn“ koos solisti Leili Tammeliga. Esitati muusikat möödunud sajandist (Corelli, Telemann, Händel) ja nüüdisaegsete eesti heliloojate (Kangro, Sumera, Kuulberg) teoseid.

* 27. novembril pühitses Järvamaa parimaks peefav koor — Paide Kammerkoor — oma 5. aastapäeva. Kontserdi I osas lauldi vaimulikke laule, II osas Tormise, III osas nüüdisaegse levimuusika teoseid.

Läänemaalt

* 6. novembril tähistati Haapsalu kultuurikeskuses 100 aasta möödumist Pjotr Tšaikovski surmast. Kontsertosas tantsisid Tallinna Balletikooli õpilased katkendeid „Pähkli-purejast“ ja „Luikede järvest“. Haapsalu Muusikakooli lapsed esitasid Tšaikovski loomingut.

* 16. detsembril oli Haapsalu Jaani kirikus kammerkoori ARSIS kontsert. Musitseeriti hiljuti ameeriklastelt kingiks saadud käsikelladega.

* Detsembris sai 80-aastaseks Aasa Ellerhein — Läänemaa koori „Heli“ kauaaegne dirigent, laulja ja lauluõpetaja.

Pärnumaalt

* Novembri esimesel nädalavahtusel oli Pärnu-Jaagupi rahvamajas Raimond Valgre mälestusõhtu.

* Kammerkoor „Ave Canto“ käis laulmas „Incontri Corali '93“ Itaalias Albas. Koor esitas oma kolm kontsertprogrammi nii edukalt, et talle tehti ettepanek osa võtta järgmise aasta juulis toimuvast rahvusvahelisest konkursist.

* 2. detsembril esinesid „Rohe-lises Salongis“ oma kavaga „Merci, mon ami“ Heli Vahing ja Sven Kullerkupp. Lauldi 30.—40. aastate populaarseid jazz- ja filmilugusid.

* 5. detsembril lõpetati Pärnu Raekoja toiminud kontserdiga Norra muusika päevad Eestis. Valdavalt esitati E. Griegi loomingut, esinejaiks kammerorkester I. Tõnnisoni juhatusel, Leili Tammel, Matti Uffert (viul) ja Eve Randoja (klaver).

* 16. detsembril toimus „Rohe-lises Salongis“ Bluusiklubi avaõhtu. Klubi ülesandeks on bluuסי propageerimine.

* Detsembris viibis Soomes Härmä piirkonnas sõprusmuusika-kooli 10. aastapäeva pidustusel Pärnu Muusikakooli delegatsioon — 3 õpilast ja 3 õpetajat. Antii 9 40-minutilist kontserti, lisaks esineti veel nelja lühema kavaga.

Saaremaalt

* 25. novembril esines Kuressaare Tallinna Saksofonikvintett koosseisus Olavi Kasemaa, Hendrik Nagla, Villu Veski ja Valdur Neumann.

* 6.—10. detsembrini toimusid Orissaare Keskooli musapäevad. Võistlesid nii ansamblid kui diskorid. Võistlustules oli 5 muusika-gruppi.

* Detsembril teisel nädalavahtusel esines Kuressaare lossi kapiitli-saalis ja Siioni kirikus Kapla segakoor „Cantus“. Kavast oli klassikat, eesti vanemat ja uuemat koorimuusikat, rahvalauluseadeid ja sakraalmuusikat.

* 22. detsembril andis lossi kapiitli-saalis jõulukontserdi kammerkoor „Heli“, kavast laulud eesti ja lääne autoritelt.

Tartumaalt

* 11. novembril andis kammerkoor ARSIS TÜ aulas kontserdi, tähistades E. Griegi 150. ja G. Ernesaksa 85. sünniaastapäeva. Dirigen-tide Ants Söödi ja tema õpilase Aivar Mäe juhatusel tulid ettekandele Griegi „Neli psalmi baritonile ja segakoorile op. 74“ (1906) ja valik Ernesaksa koorilaule.

* 4. detsembril esines ülilooi aulas üks oma põlvkonna andekamaid saksofoniste Bob Berg (USA) oma kvartetiga. Kvartetti kuuluvad peale Bergi veel pianist David Kikoski, trummar Adam Nussbaum, bassist Lincoln Goines.

* 6. detsembril oli ülilooi aulas G. Ernesaksa pühendatud õhtu. Avasõnad ütles H. Runnel. Ürituse korraldasid Tartu Ülilooi ja Tartu-maa Lauljate ja Mängijate Liit.

* 9. detsembril esitas Ülilooi aulas kauneid jõululaule kammerkoor ARSIS. Mängiti ka uutel käsikelladel.

* Samal päeval mängisid Tartu Raekoja EMA tudengid Tiina Pähkli-mägi (flöödi) ja Ralf Taal (klaver). Kavast olid Bach, Tubin, Joliver, samuti neli jaapani miniatuuri.

* 27. detsembril tähistas oma

85. sünnipäeva H. Elleri õpilane, helilooja ja muusikaaktivist Vello Tünder. Juubilar, kauaaegne muusika-õpetaja, on olnud mitmete Eesti muusikoolide sünni juures. Heliloojana on ta kirjutanud peamiselt soolo- ja koorilaule.

Valgamaalt

* 15. novembril sai 75-aastaseks Puka muusikapedagoog ja koorijuht Jaan Tõnnisoo.

* 23. novembril tähistati Tõrvas rahvamuusikaansambli JAURAM dirigendi ja pedagoogi Leho Antoni 80. sünnipäeva.

* Novembris-detsembris käis kammerkoor EVEKO Eve Eljandi juhatusel esinemas Tarpis (Taani).

Viljandimaalt

* 20. novembril oli Suure-Jaanis heliloojate Kappide päev. Käidi lahkunud heliloojate haudadel. Järtnes kontsert, kus Eugen, Villem ja Artur Kapi helitöid esitasid segakoor „Koiti“, Suure-Jaanis koor „Ilmatar“ jt.

* 26. novembril toimus Viljandis meeskoori „Sakala“ eestvedamisel korraldatud kontsert, tähistamaks R. Valgre juubelit. Esinejateks olid palutud Kultuurikolledži kammerkoor, ansambel „Optimistid“, puhkpilliansambel, Viljandi 5. Keskkooli poiste- ja segakoor ning „Kuninglik Kvartett“ Tallinnast. Kaasa tegi ka R. Valgre kunagine orkestrikaaslane akordi-nist Roolain Laante.

* Novembri lõpus toimus Kalmetu koolis hingedeaja kontsert „Ma usun“. Kooli vilistlaskoor ja Viljandi 5. Keskkooli segakoor laulsid spirituaale, motette, Sisaski, Arcadelti, Grelli jt. heliloojate kauneid ja päevakohaseid laule.

* 19. detsembril oli jõulukontsert Olustveres. Esinesid segakoor „Lehola“ Aita Tampere juhatusel ja lasteansambel.

* 18. detsembril andis Jaani kirikus jõulukontserdi kammerkoor ARSIS. Ka viljandlased said võimaluse kuulata musitseerimist käsikelladel.

* Tallinna Kammerkoor oli kontserte andmas Häädemeestel ja Pärnu-Jaagupis (18. detsembril) ning Halliste ja Viljandi Jaani kirikus (19. detsembril).

* 21. detsembril esitasid Tallinna Raekoja Kammerkoor ja Tallinna Vanalinna Barokkorkester viljandlastele H. Schützi (1585—1672) „Jõuluroatooriumi“.

* 22. detsembril laulis Viljandi Jaani kirikus eri ajastute jõulumuusikat ansambel „Hortus Musicus“.

Ida-Virumaalt

* Detsembril alguses andis oma järjekordse kontserdi Toila sanatooriumis Kohtla-Järve Lastemuusikakooli puhkpilliorkester „Junost“. Juba kolmandat aastat järjest käiakse mängimas igale uuele sanatooriumivahetusel.

* 4. detsembril toimus Jõhvi Kultuurikeskuses vene naiskoori juubelkontsert. Koor sai 15-aastaseks. Kontserdist ja sünnipäevapeost olid osa saama tulnud slaavi kultuuri esindajad Tallinnast ja Moskvast ning kaks vene koori Tallinnast.

* Detsembris sai 40-aastaseks Jõhvi Muusikakool. Aastapäeva puhul toimus pidulik kontsert. Koolis on praegu ligi 300 õpilast ja 33 õpetajat.

* 18. detsembril esinesid lisaku Jõhvi kirikus poistekoor „Revalia“ ja Otsa-kooli sümfoniaorkester.

* 23. detsembril mängis Kohtla-Järve Põlevkivimuseumi Valges saalis kultuurikeskuse orkester „Salong“. Muusika oli värvikaks täienduseks näitusele „Jõulud linnas ja maal“.

Lääne-Virumaalt

* 5. novembril tähistas kontserdiga oma esimese tegevusaasta möödumist Rakvere Linnaorkester.

* 5.—7. novembrini viibis Tapa Muusikakoolis Trosa (Rootsi) Muusikakooli delegatsioon. Toodi nii esemelist (võõrustajaile kingiti tšello) kui ka muusikalist külakosti. Tapa ja Trosa muusikaõpilased andsid ühiskontserdi Moe piiritustehases ja Lehtse kultuurimajas.

* 12. novembril alustas Rakvere kirikus uut kontserdsarja keel-pillikvartett „Õõbikud“. Kontserdide sissetulek läheb puuetega laste toetamiseks.

* 23. novembril esines Rakvere kirikus „Orelimuusika aastaringi“ järjekordse kontserdiga saksa organist, Lübecki kiriku tegevkantoor ja muusikaajaloolane Joahim Walter.

* 27. novembril oli Kadrina Keskkoolis kontsert-ball „R. Valgre ja tema aeg“. Esinesid Horre Zeigeri bigband, Tallinna õpetajate Maja Kammerkoor, ansambel „In Swing“, keelpillikvartett „Noobel nelik“ ja solistid.

* 3. detsembril esinesid Rakvere kirikus organist Ines Mäldre ja viuldaja Urmas Vulp, kavast Norra heliloojate teosed.

* 19. detsembril esines Rakvere kirikus jõulukavaga „Hortus Musicus“.

* 19. detsembril tähistas kontserdiga oma 10. aastapäeva Tapa Autobaasi puhkpilliorkester.

* 22. detsembril oli Laekvere Kultuurimajas Filharmonia Kammerkoori ja Tallinna Kammer-orkestri jõulukontsert. Esimeses pooles esitati Händeli oratooriumi „Messias“, teises pooles kauneid jõululaule.

* 23. detsembril oli Rakvere kirikus Tallinna Muusikakeskkooli sümfoniaorkestri jõulukontsert, dirigeeris Toomas Konsen.

* 30. detsembril lõpetas kontserdiga Rakvere kirikus oma vanaaasta turnee mööda Järva-, Viljandi-, Pärnu- ja Lääne-Virumaad Eesti Riiklik Sümfoniaorkester.

Võrumaalt

* 12.—28. novembrini oli Võru Koduloomuuseumis muusikariistade näitus, korraldajaks kaupluse „Ekso Muusik“ direktor Toomas Hütt. Välja olid pandud pillid, mida saab kauplusest osta — nii nüüdisaegsed kui ka antikvaarsed kaubad. Viimastest võis näha puuviledlega orelit möödunud sajandist, Saksimaal tehtud kannelt koos originaalnootid-odega. Teppo valmistatud pilli jms.

* 15. novembril andsid Vastse-liinas ja Võrus kontserdi neli Eesti Muusikaakadeemia üliõpilast (kaks viulit, tšello ja kitarr). Kuulata pakuti Paganini, Mauro Giuliani, Fernando Sori, Arcangelo Corelli ja Vivaldi helitöid.

* 20., 21. ja 27. detsembril toimusid Võrus Tallinna Muusikakeskkooli õpilaste kontserdid. Esinesid mitmed ansamblid, kõlas saksofoni-, flöödi- ja kitarrimuusika.

Plaan paigutada Eesti Muusikaakadeemia ümberehitatavasse hoonetesse ei leidnud toetust

29. detsembril toimus Eesti Muusikaakadeemia Nõukogu istung, kus arutati akadeemia uue hoone ehitamise jätkamist, milleks Riigikogu oli 1994. aasta eelarvest eraldanud 3 miljonit krooni. Küsimus tuli päevakorda seetõttu, et Kultuuri- ja Haridusministeeriumis oli tekkinud kahtlusi keskkonnas algusjärgus oleva ehituse jätkamise otstarbekuse suhtes ja seal oli pakutud välja variante teiste, olemasolevate hoonete (näit. Merekool) ümberehitamiseks muusikaakadeemia tarvis. Kohale olid tulnud V. Rumessen Riigikogust, M. Kask ja A. Pommer — ministeeriumi juhifinantsistid — ning Tallinna Linnavalitsuse ehitusameti juhtivad töötajad O. Baum ja A. Tõruke. Jõuti otsusele jätkata akadeemia maja ehitamist ning see vormistati nõukogu üksmeelse otsusena. Ehituse faasulustamise aeg vajab veel täpsustamist, algust tehakse ehk alles II poolaastal.

Finantsidega on endiselt kitsas, kuid I poolaastal õnnestus siiski kõigile edukalt õppivatele tudengitele maksta vähemalt 200 krooni stipendiumi. Ka peetakse positiivseks, et Riigikogu otsusega on kõrgkoolide finantseerimiseks eelarves omaette lahter, mis põhimõtteliselt välistab selleks eraldatud rahade kasutamise muuks otstarbeks.

Akadeemia nõukogu jätkab tööd õppetöö ümberkorralduse juriidilise vormistamise kallal, II poolaastal tahetakse kinnitada õppekorralduse üldprintsipiibid, lõpueksamite eeskirjad jt. dokumendid.

Kimpus varastega

1993. aasta lõpul aktiveerisid vargad tegevust Eesti muusikaasutustes. Rakvere Muusikakoolist viisid nad ära õpetajate isiklikke asju ja helikasset. 6. detsembril murti sisse Tapa Muusikakooli, kaasa võeti kitarr, klarnet ning samuti õpetajate isiklikke asju — jalanõusid, kelli jne.

Eesti Kooriühingu hoovipoolsest hoonest Tallinnas Tõnismäel võtsid „külalised“ kaasa moodsat tehnikat. Lisaks tekitatud materiaalsele kahjule on häiritud ka töö, kuna arvuti mälu olid sisse viidud tööks vajalikud andmed.

Alatskilaste mure

Alatskivi Muusikakool on sattunud väga raskesse majanduslikku olukorda. Ähvardab kooli sulgemine. Alatskivi vald on suuteline finantseerima oma valla laste õpetamist, kuid raske on saavutada kokkulepet teiste valdadega, kust ka lapsi selles koolis õpib. Loodetakse abile Tartu Maavalitsuselt või/ja Eesti Vabariigi valitsuselt.

Olari Elts — lootustandvaim Eesti noor muusik

Ernesaksa-nim. fond andis kooriliikumise edendamiseks stipendiumi Eesti Kooriühingu Valga osakonnale („Valga Kevade“ korraldamise eest) ja Vigala Põllutöökoolile (Vigala laululaagri organiseerimisele kaasaaitamise eest). Fondi preemia vääriliseks tunnustati Veljo Tormis, kes sellele kaasnenud rahasumma suunas edasi noortele dirigendile, k.a. kevadel Tallinna Konservatooriumi lõpetanud Olari Eltsile. Viimane sai 1. jaanuaril „Estonia“ kontserdisaalis toimunud kontserdil kätte ka Eesti Kultuurifondi aastapremia. Sügisel sõidab O. Elts edasi õppima Viini.

Eesti Meestelaulu Seltsi stipendiumid

Eesti Meestelaulu Selts jagas stipendiume Eesti Muusikaakadeemia üliõpilastele, kes osalevad meeste- ja poistelaulu arendamisel. Väljakuulutatud stipendiumide arv — neli — langes ühte soovivaldajate arvuga, mistõttu otsust teha polnud raske. Tallinna Poistekooriga (peadirigent L. Rahula) töötavad Maire Männik ja Gert Kolde ning poistekoori „Revalia“ (peadirigent A. Surva) juures ametisolevad Laine ja Veiko Lehto said igaüks 500 krooni toetusraha. Stipendiumid anti pidulikult üle Eesti Muusikaakadeemias.

Üksainus kord ja mitte enam

Uusaastaballil Estonia Teatris algusega 31. detsembril 93 oli keskel kohal meeleolukas ooper „Kalevipoja lapseõlv“ seitsmes vaatuses. Lavastas Neeme Kuningas, dirigeeris Vello Pähn. Eesti algupärase rahvaliku ooperi muusika olid lisaks Eugen Kapile kirjutanud veel Donizetti, Puccini, Rossini, Weber ja Verdi. Mõnus vaatamäng sündis ja suri selsamal õhtul — rohkem seda lugu ei mängita.

Elvas, Karksi-Nuias, Kilingi-Nõmmel jm.

Detsembris korraldas juubelilaulu- ja tantsupeo tuletoimkond kolmada reidi tulemarsruudil, seekord tutvumaks olukorraga pärast kohalike võimorganite vahetumist. Nenditi, et kõikjal on juubeliüritusteks valmistamisega asjad korras. Mitmel pool, näiteks Elvas, Karksi-Nuias ja Kilingi-Nõmmel, plaanitakse juubelilute kohaloleku ajal viia läbi oma laulu- ja tantsupeod või tuua sellele ajale üle jaanipäeva pühitsemine.

Juubelilaulupeoga seoses korraldatakse 26.—29. juunil 1994 rahvusvaheline koorifestival „Tallinn' 94“. Ettevalmistused on alanud. Korraldavaks organisatsiooniks on Eesti Kooriühingu, orgkomitee esimees Paul Raud, festivali direktor Alvar Mäe, kunstinõukogu eesistuja Olev Oja.

6. jaanuaril arutas kunstinõukogu laekunud avaldusi, kuulates läbi pretendentide saadetud lindi. Otsustati lubada festivalile 37 koori 10 10 riigist, sealhulgas niisugustest kaugetest maadest nagu USA, LAV ja Singapur, s.o. umbes poole rohkem, kui on olnud esinejaid eelnevatel analoogilistel festivalidel.

7. jaanuaril nõustus orgkomitee kunstinõukogu otsusega. Kuulati ära A. Mäe ettekannet festivali korraldamisest ning selles firmade HOTEST ja FRENS osalemisest.

Heliloojate Liidu revisjoni- komisjon on põhjalik

7. jaanuaril toimus Heliloojate Liidu aastakoosolek. Leinaseisakuja mälestati L. Austerit ja J. Koha. Õnnitleti juubilari Ü. Vinterit.

Liidu esimehe Lepo Sumera lühike ettekannet oli informatiivne-üleskutsuv. Ta tegi teatavaks preemiakomisjoni eelmise päeva otsuse anda 1992. aasta (I) aastapremiad — à 1000 EEK — J. Räätsale, E.-S. Tüürile, M. Vihmandile (helilooming), J. Rossile (muusikateooria) ja B.B. Baggerile (interpretatsioon ja organiseerimine), kutsus kõiki heliloojaid üles koostama kokkuvõtteid oma loometööst (ülevalde saamiseks ning andmete raali viimiseks) ning osalema detsembris taasalanud igakuistes muusikaühiskoolamistel. Ka puudutas ta Heliloojate Maja korterite erastamise probleemi. HL-i majandusosakonna — Muusikafondi juhataja Veera Kurvist luges üles arvud MF-i sissetulekutest ja väljaminekutest 1993. a.

Vastupidiselt väljakujunenud tavale oli neist lühikestest põhiettekanetest mitu korda pikem revisjonikomisjoni põhjalik aruanne, mille esitas selle esimees Ants Sõber. Kiites üldjoontes heaks HL-i ja MF-i juhtide tegevuse, märkis revisjonikomisjon mitmeid puudusi nende töös (dokumentide puudulik vormistamine jne.), tõstatas küsimuse mõnede ostu-müügioperatsioonide otstarbekusest jne. Ka tegi ta mitmeid omapoolseid ettepanekuid: kaasaat majandustegevuse analüüsi audiitor, ümberhinnata põhivahendite maksumus (uue maali ostuks kulutati mullu 3000 EEK, vanemate hinnaks on märgitud vaid mõni kroon), taotlema autoritasu laekumist kõigilt eesti heliloomingut eestriisandvatelt raadio- ja TV-jaamadelt jne.

Pärast seda pikka ettekannet sõnasooivajaid peaaegu polnudki. V. Rumessen kritiseeris mulluse Balti muusikateadlaste kohtumise halba organiseerimist (talle vastati, et puudus kindel vastutaja, nüüd on muusikateadlaste sektiioonil esimees — T. Siitan), A. Põldmäe tegi ettepaneku panna HL-i saal Liidule raha sisse tooma. Vastates revisjonikomisjoni kriitikale HL-i juhatuse aastaplaani puudumise kohta ütles L. Sumera, et kavas on ka sel aastal läbi viia Eesti Muusika Päevad ja lastelaulude konkurss.

15. aastapäev

Veteranide Tallinna Meeskoor tähistas kontserdiga Matkamajas oma 15. sünnipäeva. Selle, peamiselt sõjaveteranidest koosneva koori kutsusid 1978. aastal kokku professorid Lembit Verlin ja Artur Vahter. Neid vahetasid hiljem välja L. Verlini õpilased Marko Krul ja Katrin Puur.

Kooli sünnipäevakontserdil esinesid omapoolsete tervituslauludega Tallinna Õpetajate Seeniiride Koor, naisansamblid „Meeslespea“ ja „Rukkilill“ ning meesansambel „Laulusõbrad“. Sõnalise osaga muutis õhtu tervikuks Endel Padrik.

„FIESTA International“ pankrotis

5. jaanuaril kuulutas Pärnu Linnakohus välja „FIESTA International“ pankroti. Võlanõudeid on laekunud üle 525 tuhande krooni, nendest üle poole Pärnu Kommertsangalt, vara on aga ainult 145 tuhat krooni. Arvatakse, et võlataotlusi tuleb veel umbes 300 tuhat krooni. Ebaselge on, kas valitsus hakkab sisse nõudma nn. Laari laenu — 800 tuhat krooni, mis on vormistatud võlana läbi Pärnu Linnavalitsuse.

Pankroti põhjuseks ütles FIESTA esindaja Olari Tuisk olevat asjaolu, et „esinemiskulud läksid suuremaks, kui oli planeeritud.“ Herbert Murd kohtusse ei ilmunud.

„FIESTA“ üritusi, kaasa arvatud suvist festivali, pole 1994. aasta kultuurisündmuste kalendrisse lülitatud.

Operett tõi orkestrid kokku

Pärnu „Endla“ mängib 3. muusikalavastusena, pärast „Zorbast“ ja „Teatrilaeva“ Ralf Benatzky operetti „Valge hobuse“ võõrastemaja, mille teksti on tänapäevaseks kohandanud Priit Aimala. Orkestriaugus istub Pärnu Linna Orkester, moodustatud senise Big-Bandi ja Pärnu Kammerorkestri baasil. Selle peaorganiseerija Loit Lepalaane kõrval on dirigendipulti planeeritud ka Ilmar Tõnisson.

Idamaa päritoluga pianistid teevad ilma USA-s

Ameerika Ühendriikides 1993. a. toimunud pianistide konkursside võitjad on enamikus välismaalsed või USA-s elavad ja õppivad välismaa päritolu noorukid, põhiliselt endise Nõukogude Liidu või Kaug-Ida riikidest.

Van Cliburni rahvusvaheliste võistlustele pandi alus 31 aastat tagasi, pärast seda kui see väljapaistev pianist võitis Tšaikovski-nimelise konkursi Moskvast. Tänavu toimunud IX võistlus Fort Worthis Texas oli senisest kõige suurem ja toimus eriti õdusas õhkkonnas, kujunedes paljude maade pianistide, nende õpetajate ja

mänedzeride mõttevahetusürituseks. Selle raames viidi läbi sümposiume, seminare, meistrikursusi jne.

Lõppvooru pääses 6 noort pianisti, neist vaid üks ameeriklane — Christopher Taylor, kes sai pronksmedali. Kuldmedal läks zürri üpris üksmeelse otsuse põhjal (11:2) itaallasele Simone Pedronile, Franco Scala ja vene virtuoosile Lazar Bermani õpilasele. Hõbemedalile tuli Valeri Kulešov Venemaalt. Ülejäänud lõppvooru pääsejad olid Johan Schmidt Belgiast, Armen Babakanjan Armeenias ja teine itaallane Fabio Bidini.

○ Van Cliburn koos omanimelise konkursi finalistidega. Olemisest vasakult nurgast kellaosuti liikumise suunas Cristofer Taylor, Johan Schmidt, Armen Babakanjan, Simone Pedroni, Fabio Bidini, Valeri Kulešov.

44. Chopini klaverivõistlusel New Yorgis jagasid esikohta Nin An, kes õpib Clevelandis Olga Radosavlevichi juures, Eun Joo

Chung (*Eastman School of Music*) ja Yael Weiss Peabodyst.

Carnegie Hallis toimunud konkursi (*East and West Artists International Auditions*) võitis venelanna Stella Simakova, kelle

praeguseks õpetajaks on Bella Davidovich (*Jailaird School*).

New Yorgis toimunud *Concert Artists Guildi* 42. aastakonkursil tuli 200 võistleja hulgas esikohale Washingtonis õppiv naispianist Mia Chung. Võidupärja juurde

kuulus 35 000 dollarit ning mitu esinestellimust, osalt õigusega ise endale kava koostada.

Haydni 6 kadunud sonaati on leitud

Detsembris leiti Saksamaal Münsteris Joseph Haydni 6 kadunud sonaati klaverile. Keegi vanem Münsteri daam oli nad omandanud mõne aja eest, aimamata nende tähtsust.

Musikoloogid teadsid nende sonaatide olemasolust juba ammu Haydni tööde kataloogi järgi, mille helilooja ise oli koostanud. Sonaadid kuuluvad Haydni loomeaastate keskperioodi (1766—1769) ja kajastavad tema püüdlusi väljendada Saksa „Sturm und Drangi“ ajale iseloomuliku tunnetunglemist.

Leitud sonaatide käsikirju pole Haydn ise paberile pannud, vaid nad on kopeeritud

Itaalias 1805. a. Spetsialistid aga on „Times’i“ teatel veendunud, et tegemist on just nende, Haydni kataloogis märgitud, kuid seni avastamata sonaatidega.

Austria pianist Paul Badura-Skoda mängib neid sonaate tänapäeval esmakordselt (pole päris selge, kas Haydni eluajal neid siiski ette ei kantud) 12. veebruaril k.a. Harvardi Ülikoolis, trükituna tulevad noodid müügile aprillikuus. Leitud käsikirjad kavatsetakse panna oksjonile.

Reuter — ETA

Puhkpilliuudised

Rahapuudust tuntakse ka mujal kui Eestis

Finantside nappust ei tunta mitte ainult Eestis. Traditsiooniline Euroopa noorte trompetistide konkurss jäi 1993. a. ära. Sellest teatab ajakiri „Brass Bulletin“. Saksakeelses tekstis öeldakse, et nii juhtus vaid 1993. a., inglise- ja prantsuskeelse teksti järgi jäävad need võistlused edaspidi üldse pidamata.

Hiina metsasarvedünastia

Sanghais 1963. a. sündinud Hiina metsasarvemängija Xia-Ming Hani karjäär Lääne-Euroopas on edukas. Pärast seda kui ta koos isaga sai 1984. a. Genfis toimunud võistlustel auhinna, jäi ta elama Lääne-Euroopasse ning on töötanud põhiliselt solistina Saarbrückeni Filharmoonia orkestris. Hiljuti sai ta ka Baseli (Sveits) Muusikaakadeemia professoriks.

Vene brassikvinteti edu Lääne-Euroopas

Uljanovski sümfooniaorkestri mängijatest moodustatud *Volga Brass Kvintette* esines 1993. a. edukalt Lääne-Euroopa turneel. Mängiti põhiliselt vene nüüdisaegset puhkpillimuusikat. Eriti meeldis see inglastele.

Tuubatäiustajad Omaha aukodanikeks

Sveitsi abielupaar Hirsbrunner on maailma kuulsamad tuubatäiustajaid. Hiljuti valmis neil 3 uut, väga hea kõlaga mudelit. Hirsbrunneritel on palju austajaid mitmetes maades. Üks neist, Omaha (USA) sümfooniaorkestri tuubamängija Craig Fuller, saavutas mitte ainult selle, et Hirsbrunnerid kutsuti Omahasse külla, vaid ka nende valimise Omaha aukodanikeks.

Aafrika puust tuuba

Lage Mierde (Holland) tisler Frans Verdaat on väga kõvast Aafrika puust panga-pangast valmis meisterdanud tuuba. Pill on tehtud väga hoolikalt — ainuüksi kõlalehter koosneb 36 detailist — ja kaalub 30 kilo. Tuntud puhkpillimeest Roger Baobabi see raskus ei heiduta, ta mängib puutuubast meeleldi ning leiab selle kõla olevat sarnase „kontrabass“-alpisarve omale.

Norra muusikakultuuri suurkuju Edvard Griegi 150. sünniaastapäeva tähistamine Eestis on vaheaegadega kestnud pea aasta ja kulmineerus Norra muusikapäevadega 1.–5. detsembrini. Pole vaja üle rääkida, mida tähendab Grieg ja tema looming kogu maailmale, eriti Põhja-maadele, sealhulgas Eestile. Oma lihtsuse ja mõistetavusega jõuab see muusika iga kuulaja südamesse. Kuna Griegi loomevaldkond on harukordselt lai, siis on kõik muusikud nii või teisisi, varem või hiljem mänginud-laulnud Griegi.

Muusikapäevade kava oli koostatud mitmekesiselt. Griegi enda teoste kõrval lasti kõlada teiste norra ja ka eesti heliloojate helitöid.

Väga meeldiva mulje jättis Tallinna Keelpillikvarteti esinemine. U. Vulpi, T. Nestori, V. Kuuse ja K. Kelderi professionaalne ja sisukas musitseerimine pakkus tõsise elamuse. Peatselt 10-aastaseks saav ansambel on madalamate pillide osas küll muutuv, kuid viuldajate pidev ühistöö suudab kiiresti „sulatada sisse“ ka uue pillimehe — antud juhul tšellisti.

E. Griegi Kvartett g-moll ja R. Tobiase Kvartett d-moll andsid kena võimaluse nende võrdlemiseks. Ühine on kahtlemata vormitüüsi, pidev emotsionaalne tunglemine, muusikaliste kujundite mitmekülgus ja haaravus, ent kohe äratuntav norralikkus, eriliselt kerge, n.ö. looduslähendane helikeel on ainuomane vaid Griegile. Tobias on oma noorepõlve töös parimas mõttes kosmopoliitiline.

Sümfooniakontserti juhatas norra dirigent Dag Nilssen. Ta tegi seda temperamentselt ja kindlakäeliselt ning pälvis avateose „Sümfooniliste tantsude“ hoogsa, iga nüanssi värvikalt varieeriva esitusega suure aplausi.

Klaverikontserdis soleeris Jan Henrik Kayser. Selle nii paljumängitud ja armastatud kontserdi tõlgitsusest norralase poolt oodati palju... Paraku kuuld kiretult konstateerivat, isegi viperustega esitust.

E. Griegi võrratult kauneid soololaule vahendas Oslo ja Bergeni ooperiteatri solist Svanhild Saure. Ilusa häälematerjaliga lauljataril õnnestus paremini Solveigi liürilise karakteri avamine, draamatilisemates miniatüürides („Luik“, „Haavatud hing“) jäi vajaka voolavast kantileenist ja elamuslikkusest. S. Saure soolokontsertidel Tallinnas ja Tartus kõlas valdavalt Griegi vokaallooming.

Huvipakkuvaks kujunes Norra vanamuusika ansambli „Kalenda Maya“ kontsert Nigulistest. Keskaegse muusika esitamisele spetsialiseerunud ansambel mängib autentsetel või vanade käsikirjade ja kivi-skulptuuride eeskujul valmistatud pillidel ning ajastule vastavais kostüümides. Esinejaid on selles

ansambelis viis. Vokalist Tone Hulboekmo mängib ühtlasi keskaegsel harfil ja lüüral, vahel laulavad kaasa ka teised instrumentalistid, kelle kätes kõlavad vaheldumisi keskaegsed viiulid, mandora, psalter, hurdy-gurdy, flöödid, torupill, kannel ja löökriistad.

Vanades norra ballaadides jutustatakse enamasti traagilistest sündmustest: kättemaksu- ja rüüsterked, armukadedus ja keelatud armastus, tabudest üleastumine ja müstilised seiklused lõpevad ikka vähemalt ühe ohvriga.

Muusikaline keel on askeetlik, piirdudes väikeses ulatuses liikuva arhailise meloodiaga. Ka saade on diskreetne — tämbrite varieerimiseks vahetavad muusikud sageli pille ka ühe ballaadi vältel.

Kuna keskajast pärit muusika käsikirju on vähe säilinud, tuleb selle suulise rahvapärimeelse kaasajal kuulatavaks tegemist kvinteerida tänu ja tähelepanuga. Niguliste altarimaali ette ja kiriku sammaste vahele sobis see kontsert suurepäraselt.

E. Griegi muusikapärandid nauditi ka Vardo Rumesseni esituses; muusikapäevade kontserdid toimusid veel mitmel korral Tallinnas, aga ka Tartus ja Pärnus. Ühtaegu korraldati Heliloojate Majas konverents teemal „Edvard Grieg ja Baltimaade muusikakoolkonnad“, kus esinesid loengutega muusikateadlased Norrast, Soomest, Venemaalt, Rootsi, Lätist, Leedüst ja Eestist.

Suur Muusikaakadeemia tõi oma kolmandal kontserdil kuulajateni viimased neli W. A. Mozarti sonaati kogumikest Opus 1 ja Opus 2. Kui eriilmeline võib olla lühikesel ajavahemikul loodu, näitas kujukalt Sonaadi G-duur (1778) ja Sonaadi Es-duur (1781) kõrvutamise esimehe päikesepaisteline, rõkkavalt rõõmus, teine täis dramaatilist tõsidust. Tõestus taas A. Mustoneni väide, et Mozart on üle ajastutest ja stiilidest. Neis neljas sonaadis leidsid nii klassitsistlikku selgust, barokset mänglevust, romantilist tundelisust ja vaat et impressionistlikku koloriitsustki.

Ivo Sillamaa-Andres Mustoneni omanäolise tõlgenduse kohta oleks veel 10–15 aastat tagasi öeldud: nii Mozartit ei mängita! Kindlaksmääratud stiilist (kus, millal, kelle poolt?) kõrvalekaldumist loeti siis surmapatuks. Õnneks oleme vabanevad taolisest dogmatismist ja interpreetid võivad edasi anda oma (konkreetses noodimaterjalist lähtuvaid) nägemusi ja läbielamusi.

I. Sillamaa ja A. Mustoneni koostöö on imetlusväärne, tunnetuslik adekvaatsus lausa üllatav. Võib arvata, et aktiivsemaks pooleks on Mustonen, tema artistlik vabadus (ütleks peaaegu: kodusus!) on väga orgaaniliselt seotud muusika liikumise, fraasi, dünaamika, tämbriiga. See visuaalne ja akustiline seos

mõjub äärmiselt sugestiivselt. I. Sillamaa on olemuselt akadeemilisem, kuigi partneritunnetusele ja pianistlikule teostusele pole midagi ette heita. Kui aga I. Sillamaa tegevklaverdajana on n.ö. pidevas vormis, siis tuleb tunnustada A. Mustoneni „kõige muu kõrvalt“ saavutatud tehnilist valmisolekut Mozarti küllaltki krõbeda faktuuri laitmatuks esituseks. Mis puutub aga eelmainitud omanäolisusse, siis on selle koostisosadeks eelkõige A. Mustoneni kantileeni omapära (see polegi kogu poogna ulatuses ühtlane, vaid paisub keskel ja hääbub otstes), ka vaba tempokäsitlus, mis ei pelga isegi „omavolitsemist“ (Es-duurses II osas), rääkimata konkreetset määratlemata nüanssidest teksti ja dünaamika valdkonnas. Kõik kokku moodustaski väga ilmeika, omapärase ja kaasakiskuva musitseerimise.

Nagu intiimne Mozarti-õhtu vahestele osasaajatele, nii kujunes kolm päeva hilisem J. Brahmsi „Saksa Reekviem“ rohkearvulisele publikule kauaks meeldejäävaks. A. Mustonen tuli ERSO ette mitte niivõrd professionaalse dirigendina kui Suure Muusikuna, kellel on oma kindel kontseptsioon esitatavast. Vähestel muusikutel õnnestub luua saali ja lava vahel nii tugevat sidet kui sel õhtul Mustonenil.

Kõige aluseks oli muidugi grandioosne loometöö, kaasaaitajaiks nooruslikust innust kantud Tallinna Oratooriumikoor, hoolikalt ja keskendunult mängiv ERSO ning kaks väga meeldivat vokalisti Soomest — sopran Pia Freund ja bariton Raimo Laukka. Peategelase Andres Mustoneni olule jäi selle suure esitusaparaadi koordineerimine, ühisele vaimsele lainele häälestamine, innustamine-süüitamine — just selle raskesti kirjeldatava fluidumi loomine, mis sünnitab tõelise kunstielamuse.

Muide, huvitav on jälgida, kuidas A. Mustonen täidab kaua säilitatud tühimiku vanamuusika ja A. Pärdi vahel ning kuidas ta, hinnanuna paljude aastate vältel kõrgemaiks renessanssmuusika habrast kõlapalletti, tunneb end nüüd suurepäraselt keset romantilist avali helidemõllu. Saalist vaadatuna tegutses A. Mustonen entusiastlikult, ennast nii vaimuselt kui füüsiliselt säästmata. Iseasi, kuidas hindasid uustulnuka dirigeerimisvõtteid elupõlised orkestrandid.

J. Brahmsi „Saksa Reekviemi“ tekst pole traditsiooniline. Autor on leidnud leinajaile troosti ja toetust pakkuvad tekstilõike Piiblist, ühtlasi püüdnud rahulikult meelel teadvustada surma vältimatust. See-tõttu puuduvad muusikas niisugused ahastavad meeleolud, mis seostuksid näiteks „Dies Irae“ või „Kyrie eleison“iga. See on üleni lohutav ja ülevust sisendav. A. Mustonen asetab tõlgitsusliku raskuspunkti ilmselt just ülevuse dramatiseerimisele.

(Järg 17. lk-l)

Juhan Aaviku sild üle Läänemere

Juhan Aavikust on praegu tavalisest rohkem põhjust juttu teha seoses tema 110. sünniaastapäevaga 29. jaanuaril. Tähtpäevajutt muutub tuumakamaks ja konkreetsemaks, kui süveneda Rootsist viimati mitmes järgus Teatri- ja Muusikamuseumile saabunud materjalidesse.

Nende saatjaks on juba aastaid meie muuseumi üheks aktiivsemaks koostööpartneriks olnud Juhan Aaviku Fond Rootsist, mille tegevust juhatab **Kaljo Käärrik**. Ta on töötanud aastakümneid metallurgia alal, ent mitmel põhjusel, eeskätt võib-olla J. Aaviku tänavanaabrina, sattunud ja kinnistunud muuhulgas tegutsema ka muusika radadel.

Esimese vabariigi ajal seostus Aaviku nimi kõige enam muusika administratiivse küljega. Ta jõudis olla Konservatooriumi direktor, Lauljate Liidu esimees, Helikunsti Sihtkapitali Valitsuse esimees, Autorikaitse Ühingu abiesimees ja muud. Loomulikult on niisuguse aktiivsuse kõrvalt tegevmuusikuna tegutsemine raske, et mitte öelda takistatud. Ometigi leiame näiteks Riho Pätsi koostatud „Lemmiklaulukust“ hulganisti Aaviku laule, millest vähemalt mõned („Juss oli väike peremees“, „Äiu, lahke lapsukene“, „Piiri-pääri pääsuke-ne“ jt.) kuuluvad kahtlemata eesti lastelaule Kuldvara hulka. Suur osa Aaviku viljakast laululoomingust on siiski pärit ajast enne kõikehõlmavat administratiivtegevust.

Üks hinnatavamaid materjale sellest Kuldvarast on vaieldamatult „50 eesti rahvaviisi soololaulule ja klaverile või

JUHAN AAVIK

50 EESTI RAHVAVIIISI

SOOLOLAULULE
JA KLAVERILE
VÕTAVALT KLAVERILE

AUTORIKOOPERATIIV SEIKSAST N. 12
TALLINN, 1959

ainult klaverile“. See on viiest osast koosnev kogumik, välja antud Stockholmis 1959–62. Neid noote on hr. Käärrik läkitanud üsna mitmes eksemplaris. Aavik on välja valinud mõnedkümned representatiivsemad rahvalaulud ja lisanud viisidele kergestimõistetavaid muusikaalseid saated.

See kogumik annab hea ülevaate Juhan Aaviku loominguist tegevust punase niidina läbinud rahvaluuleseadetest. Muuseumi kollektiiv, kogumiku läbi vaadanud, arvab, et oma õiget kohta eesti kultuuriloos — aga see õige koht on

muusikaõpetajate igapäevases tegevuses — ei ole „50 rahvaviisi“ veel leidnud. Aga küll leiab.

Muusikamuseumi on jõudnud ka originaaleksemplarina päevik „Muusika radadelt, vihik 1, alatud 30. dets. 1951“, mis on Torontos ka kirjastatud. Need „mälestused ja mõlgutused eluteelt“ on kirja pandud kiirustava, kuid siiski korrektsuse piiril püsiva käekirjaga ja sisaldavad muuhulgas ulatuslikke pildikesi eelmisest sajandist.

Ka „Minu mängu Kungla“ (lastele mõeldud kogumik), „Fantaasia“ (klaverile), „Pastoraal“, „Kolm tantsu klassikalisest stiilist“ (viulile ja klaverile), „Prellüüd-capriccio“ (klaverile), „Helitööde nimestik“ ja hulgaliselt muid noote ja trükiseid, samuti fotosid on täiendanud Teatri- ja Muusikamuseumi fonde. Ja lisa tuleb veel.

Seepärast tähistatakse ka muuseumi juubelifestivalil märtsi alguses J. Aaviku tegevust omaette kontserdiga (kavas on ka eessõna J. Jürissonilt). See tuleb kammerkontsert, nõnda et ei „Juss oli väike peremees“ ega Aaviku teostest Eestis viimastel aastatel kõige aväärsema koha saanud „Hoiu, Jumal, Eestit!“ seal ei kõla. Eesmärk ongi tõestada, et ka Aaviku instrumentaalmuusika ei ole asjata kirjutatud, kuigi oma funktsionaalsusel mitte nii täpselt märkitavab kui laste- või koorilaulud.

Koostöö Fondiga jätkub ja on võtmas üldhumanitaarseid dimensioone. Tuult tiibadesse ka nendele projektidele!

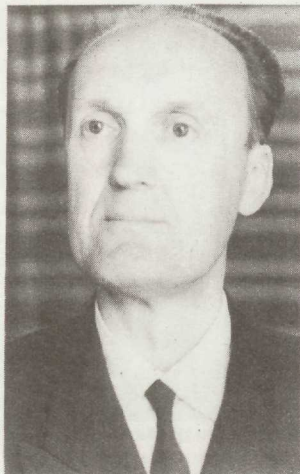
Mart Siimer

ÕNNITLUS EDUARD POOLAKESELE

16. jaanuaril 1914. a. sündis Peningi vallas rätsepa peres poisslaps, kellele vanemad panid nimeks Eduard. Võib-olla, et juba siis lootis muusikalembene ja viulil mängida oskav isa näha oma poega tulevikus kuulsal pillimehena. Igatahes kingiti viis aastat hiljem Eduardile väike viul ja isa õpetas talle omi tantsulugusid. Küllap olid edusammud tohutud, sest varsti võeti väikemehest viuldaja pidudele kaasa!

Kui pere asus elama Tallinna, hakkas Eduard käima eraturundides August Milli juures. 10-aastase noorviuldaja üsna mahukaks kosunud repertuaar võimaldas tal lehtse rahvamajas anda ühise kontserdi koos Aleksander Arderiga.

Tunduvalt tõsisemaks läks asi pärast astumist Tallinna Konservatooriumi. Prof. J. Paulsen oskas E. Poolakese muusikalise talendi ja looduslikud eeldused panna süstemaatilise töö abil kandma professionaalseid vilju. Õppeperioodil esines E. Poolakene paljudel „Estonia“ kontserdisaalis toimunud õpilasohtudel ja pälvis ajakirjanduses peagi andekaima viuldaja nimetuse. Olles tervelt neli viimast õppeaastat konservatooriumi sümfooniaorkestri kontsertmeister, kandis E. Poolakene vastutust

ka kõigi viiulisoolode eest. Händeli *Concerto grosso* nr. 1 puhul kirjutati nii: „Häid lootusi andev õpilane Poolakene täitis viulile määratud soolokohti meeldiva ilmekusega.“

E. Poolakese maine toorkordse küllaltki arvuka ja kõrge tasemega viulitudengkonna keskel oli ilmselt väga soliidne, sest talle võimaldati koos orkestriga ette kanda nii Mendelssohni, Tšaikovski, Brahmsi kui Paganini kontserdid! Viimane teenis välja konservatooriumi lõpudiplomi.

Miskipärast ei uskunud E. Poolakene siiski piisavalt oma viuldajakarjääri, sest veel enne konservatooriumi lõpetamist alustas ta õpinguid Tartu Ülikooli majandusteaduskonnas. Õnneks jäi muusika siiski peale. Kasutades soodsat stipendiumi-võimalust, sõitis E. Poolakene 1937. a. Budapesti, et täiendada end sealses Muusikaakadeemias seitsme semestri jooksul prof. E. Zatkurecky juures. Elu Ungaris oli igati kasulik ja põnev: võimalus kuulata ka teiste pedagoogide tunde, käia kontsertidel ja teatrietendustel, matkata mööda Ungarit ning muidugi ka lõbutseda — näiteks saatkonna ballidel, kuhu kogunesid sel ajal Ungaris õppivad eestlased: N. Särev, T. Kuusna, H. Laan, E. Turgan jt.

1940. a. algas E. Poolakese kutsetöö, esimesed viis aastat paralleelselt Tallinna Konservatooriumis — allakirjutatugi on lühikest aega õppinud tema käe all — ja Ringhäälingu orkestris. Edasi aga jäädavalt Tartuga. „Vanemuine“ otsis parajasti orkestrile kontsertmeisterit ja Tartu Muusikakool viuliõpetajat, sest viimased neliteist aastat seal tegutsenud E. Turgan tuli ära Tallinna.

E. Poolakese sõnul köitis teda pedagoogitöö tunduvalt

rohkem kui pillimäng. Tema metoodiliste oskuste resultatiivsust illustreerivad ilmekalt niisugused nimed, nagu K. Loona, H. Taamal, V. Vääri, P. Purga. Omandanud muusikalise alghariduse E. Poolakese juures, saavutasid nad hiljem tuntuse ka interpretide või pedagoogidena.

E. Poolakesel tuli küllalt kuulsal viulikunstnikuna sage li esineda mitmesugustel kontsertidel, koos H. Holmi, U. Topmani ja teistega ka kammermuusikuna. Loomulikult leidis Tartu heliloojate viulimuusika temas tänuliku esmaesitaja. Kogu see aktiivne ja laiahaardeline tegevus pälvis tolle aja kombe kohase tunnustuse — teenelise kunstniku aunimetuse.

Alates 1968. a. pühendus E. Poolakene vaid orkestritööle, 1983. aastani kontsertmeisterina, viimased 4 aastat orkestrandina.

Auväärset juubilari mäletavad tema õpilased ja kolleegid kui üht väga jutukat ja karmast härrasmeest, kel alati sära silmis ja lai neraturs naol. Päikeseline iseloom ja optimism aitasid tal töötada kõrge vanuseni ning on kindlasti toeks ka senistel ja edaspidistel puhkeaastatel. Öne ja jõudu!

Ines Rannap

Eesti puhkpillimuusika üks eredamaid isiksusi oli trompetist ja pedagoog August Metsa, kelle sünnist möödub 29. jaanuaril 80 aastat.

August Metsa töötas Tartus „Vanemuise“ orkestri trompetisolistina ning hiljem vaskpillide õpetajana Tartu Muusikakoolis 1940—1973. a. (A. Metsa suri oma sünnipäeval 29. jaanuaril 1977). Oma elu jooksul rajas ta väga tugeva trompetikoolkonna, kes on läbi tema õpilaste levinud üle kogu Eesti.

A. Metsal ei olnud palju õpilasi, kokku ligi paar-kümmend, neist lõpetas 18. Kuid A. Metsa mõtteviisi ja koolituse avaldunud väga tugevalt ka nendes, kes on tema juures õppinud vähem kui neli aastat. Mõnedest neist on saanud väga head pedagoogid algastme muusikakoolides, kus on eriti vaja asjatundlikke õpetajaid.

August Metsat mäletatakse kui huumorimeelset, terase pilguga osavõtlikku meest, kes tundis huvi kõige vastu, mis muusikakoolis sündis. Ta käis tihti teiste tunde kuulamas ja soovitas seda ka kolleegidele, külastas teiste erialade kontserte, andis nõu kammeransamblikele. Muusikas eelistas ta kindlalt Lääne klassikat. Räägitakse, et ta ei pidanud eriti lugu Tšaikovskist.

August Metsa tunnid algasid varakult, juba

hommikul kell kaheksa, ja kestsid tihtipeale üsna kaua. Juhtus sedagi, et õpetaja tuli puuduvale poisile ühiselamutuppa tundi tegema. A. Metsa õppis tundma õpilaste vigu. Nende paremaks kõrvaldamiseks koostas ta igale õpilasele just temale sobivad harjutused. Hea inimestetundjana ja taktitundelise õpetajana oskas ta sisendada noortele pillimeestele kindlust ja eneseteadust, tõstes alati esile õpilase oma tööd ja saavutusi, mitte ennast.

Pikakasvuline, alati laitmatult puhtalt riides, kõrgete nõorsaabastega, suurte kämmaldega vaimukas härrasmees oli tollal Muusikakooli lugupeetum mees. Kirgliku suitsetajana jättis ta pä-

rast tundi klassituppa peale õpetuste hõljuma veel vinge paberrossisuitsu ja suure hulga konisid.

August Metsa oli mitte ainult andekas pedagoog, vaid ka leiutaja. Tema otsiv vaim ei andnud talle rahu. Pikki aastaid töötas ta trompeti täiustamise kallal. On säilinud palju jooniseid, märkmeid ja pikk kirjavahetus Lenigradi pillivabrikuga, kuhu ta pakkus oma projekti. Tollal, 60-ndatel aastatel, ei tundnud see Venemaa pillitehas mingit huvi A. Metsa töö vastu. Ka Eestis ei leidunud asjatundlikke huvilisi, kes oleksid toetanud (just rahaliselt) A. Metsa ideed. Nii jäigi see teostamata.

Peale muusika oli A. Metsal palju harrastusi. Kõike, mida ta ette võttis, tegi ta äärmise põhjalikkusega.

Eriline huvi oli trompetiõpetajal põllumajanduse vastu. Visa järjekindlusega kasvatas ta mitmeid porgandi- ja maasikasorte, katsetas, kas Tartus valmib arbuus. Tema väikeses tiigis ujusid kalad. Üheks lemmiktegevuseks oli tal ka taimeravimite valmistamine. Edukalt pidas ta mesilasperesid, kelle järglased elavad praegugi.

Peale selle oli A. Metsa suurepärase puusepp ja filigraanne müürsepp. Tema valmistatud tööriistu ja müüri andis imetleda.

A. Metsa rahutu vaim väljendus ka rännukires. Ta armastas liikuda kodust

kaugemale, olgu siis paadi või bussiga.

Oma harrastustest — eriti aianduse ja mesinduse vallas —, aga ka üldse ilmaasjadest armastas ta rääkida oma õpilastele.

Talumaja, mille A. Metsa 1948. a. ise Emajõe kaldale ehitas, oli tuttav paljudele tema õpilastele, kes käisid suviti õpetajal külas.

August Metsa elutöö elab tema õpilastes ja teostamata jäänud ideaaltrompetis.

Metsa August — nagu teda kutsuti — oli ka viguritega mees. Temast jutustatakse igasuguseid naljakaid lugusid, lausa legende. Eriti teevad seda ta õpilased. Üks fakt tema elust — ta suri elutarga poissmehena — paneb A. Metsat tundnud inimese kavalalt naeratama.

Joonised ning kalligraafilise käekirjaga kirjutatud kaaskirjad ja kommentaarid on ainukesed temast säilinud paberid. Lisaks veel mõned fotod Tartu Muusikakooli arhiivist.

Suurepärase pillimehe ja õpetaja August Metsa 80. sünniaastapäeva tähistavad tema õpilased ja austajad 29. jaanuaril kell 11 aktusega Tartu Muusikakooli saalis ja kell 17 kontserdiga Tartu Ülikooli Ajaloomuuseumis. Esinevad A. Metsa koolkonna pillimehed.

Marina Tamme

August Metsa õpilased

Andmed on mittetäielikud, mistõttu vabandame nimekirjast puuduvate ees ning palume neid endast teatada Kaupo Antzonile (Tartu Muusikakool, telef. 3 22 42).

1. Kaupo Antzon — metsasarv
2. Aalo Järving — trompet
3. Mafi Kirsimäe — trompet
4. Helmut Kostabi — „—“
5. Jüri Kuus — „—“
6. Arvo Lainemaa — „—“
7. Jaan Linde — „—“
8. Johannes Mitt — „—“
9. Juhan Poom — „—“
10. Riina Purga — metsasarv
11. Aare Pütsepp — trompet
12. Madis Ruben — „—“
13. Neeme Saar — metsasarv
14. Uno Saviak — trompet
15. Rein Sölg — metsasarv
16. Ülo-Matti Sõro — trompet
17. Peep Zink — „—“
18. Ado Tamm — metsasarv
19. Raimo Tappo — trompet
20. Tõnu Tarum — „—“

○ Kaupo Antzon erialatunnis õpetaja August Metsa juures

Alles see oli, kui Rápina „pasunakoor“ pidas oma 100. sünnipäeva — nüüd siis 125-ndat. Mängijad on ikka jäänud pasunapoisteks, kuigi vanuse keskmine annaks pensioniea lähedalt välja. Pill tuleb suule tõsta 80-aastaseltki, sest mängijatest tuntakse suurt puudust.

Rápina puhkpillimängijatest on astunud 9-ndasse aastakümnesse klarnetist Paul Mäesaar ja orkestrivanem Joh. Korb. Kui aga kutsutakse, tuleb ka Arno Küttmaa oma trummiga kohale.

Eelmisel juubelil mänginutest osalesid käesoleval, mis toimus 4. detsembril k.a. Rápina kultuurimajas, 8 veterani, kelle mängustaaž on üle 40 aasta.

Rápina „pasunakoor“ sai esimesed hääled sisse aasta enne I üldlaulupidu, s.o. 1868. a., ja teda võime lugeda Eesti vanimate puhkpilliorkestrite hulka. Küllap kuulus Väägvere David oli õhutavaks eeskujuks Rápina pasunakoori loojale Frits Kirotarile. Ta oli Orava-Rõsna kooliõpetaja, haruldaselt energiline organiseerija, hea kõnemees ja ka poliitikategelane. Teada on ka ülejäänud seitsme orkestrile alusepanija nimed.

Pillid muretses orkestrile Fr. Kirotar suuremalt osalt oma raha eest, ohverdades selleks koolmeisteri aastase sissetuleku. Hiljem korraldati uute pillide muretsemiseks näitusmüüke, kuid mitmel puhul ka laenati raha. Pärast oli raskusi võla tasumise ja pillide parandamisega.

Orkestril ei puudunud eelkäijad — vanad pulmapillimehed ja külapillimeeste orkestrid. Õpiti selgeks mõned tantsupalad ja vaimulikud laulud. Mängiti põhiliselt peast, sest ka õppimine käis harmooniumi abil kuulmise järgi. Nooti hoiti algul ees rohkem moe pärast.

Pärast Fr. Kirotari lahkumist juhi kohalt sulas orkester kokku ja sai uuesti jalad alla, kui seda hakkas juhtima **Josep Poolakes** — samuti Rõsna kooliõpetaja. Seda nimetati „teiseks“ orkestriks, sest mängisid juba teised mehed.

Kui J. Poolakes lahkus, hakkas orkestrit juhtima Pahtpää mees **Volde-mar Freymann**. Mehed mobiliseeriti kohe parajasti alanud Vene-Jaapani sõtta, Novgorodi tagavarapolku. Kui sealsed ülemused said teada, et nad on pillimehed, käsutati mehed koju pillide järele. Lahinguväljale saatmisest pääsesid nad tänu oma mänguokusele.

Pärast sõja lõppu tulid mehed koos pillidega tagasi. Nüüd koondus orkester põhiliselt Pahtpää-Veriora piirkonda. Mängiti ka Pihkva kuberneril laeval tema väljasõidul Peipsile.

V. Freymann suri 1919. a. Järgmisel aastal asus orkestrit juhtima 17-aastane **Eik Toivi** (Elmar Noorhani). Tema ajal valiti ka orkestri esimene juhatus. Kui E. Toivi siirdus 1925. a. mujale, asus tema asemele **Ferdinand Mähar** — ka Pahtpää mees. Orkester jagunes nüüd jäädavalt kaheks — Rápina ja Pahtpää omaks. 1928. a. tähistati veel

○ Vene-Jaapani sõja ajal...

koos juubelit. Seejärel saadi kokku vaid suuremate ürituste puhul, näiteks laulupidudel.

1925. a. asus Rápina orkestrit juhutama **Johannes Karheiding** (suri kümmeaastat tagasi Rootsis). Orkester nimetati ümber Kaitseliidu Malevkonna Orkestriks, pillid kuulusid aga kirikukogudusele.

Kui Karheiding 1937. a. Kohtla-Järvele lahkus, tuli tagasi E. Toivi. Järgmise aasta 10. juunil tähistati orkestri 70. juubelit Rápina Muusika Suurpäeva nime all. E. Toivi juhatas seal ka külapillimeeste orkestrit.

Sõja ajal orkestri töö mõnevõrra soikus. Paljud vanemad mängijad olid sattunud vanglasse, nooremad aga sõjaväkke. Saksa okupatsiooni ajal olid koolimajad sakslaste käes ja isetegevuslastel elu keeruline. Pasunakoor sai E. Toivi juhtimisel siiski rahvamajas harjutada. Kuna orkestri juriidiline seis oli segane, taheti vahepeal pillid sõjaväele võtta. Seda õnnestus siiski vältida ja orkester läks vallavalitsuse alluvusse.

Seejärel on orkester pikka aega kuulunud Põlvamaa Tuletõrje Ühingu alla. „Pritsimajas“ on toimunud ka harjutused.

1945. a. asus orkester taas aktiivselt tegutsema klarnetimängijate suguvõsast pärit **Karl Küttmanni** taktikepi all. Ta isa oli mänginud klarnetist Rápina orkestris, tema ise 1920. aastast. See perekonnatraditsioon on jätkunud hiljemgi.

1971. a. õnnestus Rápina noor orkestrijuht **Mait Otsa**. Algul tegutses ta kui juhtmängija, viimasel ajal on ta näoga orkestri poole — dirigeerib. Seda ametit pole ta jätnud ka nüüd, Hammastes tegelikult põllumeheks saanud. Peale selle hoolitseb ta kohalikus muusikakoolis orkestri järelkasvu eest.

Orkestri vanemaks (ja ühtlasi hingeiks) on ligi 30 aastat olnud **Johannes Korb**. Nüüd on tal juba üle 80 aasta turjal, aga ikka liigub ta ringi rihm üle õla, põsed punased ja suur nikeldatud pillikolakas süles. Kui selle ära võtab, siis kirjutab orkestri kroonikaraamatut.

Rápina orkester on mänginud kõigil üldlaulupidudel alates vähemalt 8-ndast (varasemate kohta andmed puuduvad), samuti enamikel Rápina, Põlva, Võru ja Tartu laulupäevadel, lugematutel pidudel ja perekondlikel tähtpäevadel (matused, pulmad, leer jne.).

... ja nüüd, juubelipeol ○

Pillimäng on lõbustanud. Mõnigi keelatud muusikapala on „kõvade“ režiimide ajal aidanud isamaalikku vaimu rohkem tõsta kui pikemad kõned või tõsised raamatud.

Rongkäigu ajal elustab mäng väsida tahtvat sammu, tuju tõuseb ning enesetunde elavhõbe meie kehas paneb lüüsisamba sirguma.

Janhard Kaldoja, II kornet

Mõtted, mis rändasid Rāpinast kaugemale

Juubelikontsert peeti **Rāpina Kultuurimajas, mis on väga omapärane ehitis**: tavalisse kaarhalli on sisse pandud toolide read ja ehitatud lava. Sellisele saalile on juurde ehitatud märksa kõvema konstruktsiooniga pärisemaja, kus asuvad teised kultuurimajale vajalikud ruumid. Kerge tuuletõmbus kaarhallis ei puhunud ära publiku elavat meeleolu.

Juubilari olid peale võimuesindajate tulnud tervitama pea kõik kohalikud isetegevuskollektiivid, kes demonstreerisid oma oskusi: kolm koori, akordionistide ansambel ja Tiisi orkester. Puudus ainult kapell. Suurema osa ajast esines siiski juubilar ise, keda toredasti organiseeritud ürituse lõpus tänati eriti hea mängu eest.

Väikelinnas on ka **ilus muusikakool**. Vastremonditud koolimajas on piisavalt klasse ja puhkeruume ning suurepärase saal. Selliseid häid tingimusi pole kaugeltki kõigil muusikakoolidel.

Ajal, mil kutuuriasutused, sealhulgas enamik muusikakoole, vaevlevad ruumikitsikus, pealegi tagastamisele kuuluvates hoonetes, on üks väike linn leidnud võimaluse hoida elus isetegevust ja muusikakooli. Orkestri dirigendi Mait Otsa sõnul on see kõik Rāpina Tuletõrjeühingu esimehe Ain Luvce teene, kelle isa mängis orkestris 50 aastat. **Tuletõrjeühing peab oma tiiva all kolme muusikakollektiivi — kapelli, kammerkoori ja puhkpilliorkestrit — ning korraldas oma rahade ja jõududega ka muusikakooli remondi.**

Paistab, et iga küla, alevi, valla või väikelinna taidluse toetamisega saaks üldreeglina hakkama kohapeal. Kas mujalgi ei võiks siin tuletõrjel suurem roll olla?

Teatavasti algas seltsi- ja koosmängutraditsioon just „priisimeeste“ ehitatud seltsimajadest. Praeguseks on Eestis aga vaid kolm TÜ orkestrit, lisaks Rāpinale veel Viljandis ja Tallin-

nas. Kui tuletõrjeülemad ja dirigendid oma pead kokku paneksid, leiaksid nad kindlasti võimalikke koostöövorme ja -võimalusi.

Puhkpilliorkestrid on nüüd juba peaaegu kõik „erastatud“ küll Kaitseliidule, küll politseile. **Kas orkestrimuusika arendamiseks poleks siiski veel paremad eeldused — just loomingulises mõttes — tuletõrjeühingute tiiva all kohalike omavalitsuste toetusel?** Pean silmas esijoones puhkpilliorkestrite universaalsust. Heade pillimeeste olemasolul on võimalik pakkuda tseremooniamänge, pargimuusikat, „bigbändi“ tantsusalongi, mängida kirikukoraali ja kõigele lisaks esineda ka veel väiksemate ansamblitega.

Ajalooliselt väljakujunenud seoste kool-kirik-priisimaja-orkester on lisandunud MUUSIKAKOOL.

Just muusikakoolis peaks olema riigi hariduspoliitika ja kohaliku muusikaelu kokkupuutepunkt. Riigi huvi on professionaalsete muusikute järelkasv meie niigi vähestesse orkestritesse, kohalikud kollektiivid aga koolitaksid endale vajalikke pilimägijaid. Kahepoolset toetust oleks võimalik suurendada vastuvõttu ja tuua ka maamuusikakoolidesse väga häid õpetajaid. On ju just algastmel vaja õpetajaid, kes ei võta muusikategemise isu ära. Suuremast vastuvõtust on suurem tõenäosus leia rohkem andekamaid. Siinkohal tasub meenutada mõtet, et muusika on see, mille kaudu Eesti saab tunda end maailmas täisväärtuslikuna.

Oleks viimane aeg mõelda sellele, kes keda peaks toetama. Kas toetada riiklikult suurte summadega massilist isetegevust ja jätta muusikaõppeasutused sponsoreid ootama, või vastupidi — loovutada massilaul vallale, linnale ning riiklikult hoida ja kaitsta omapead jätetud muusikaharidust ja instrumentaalmuusikat! Nõuab ju eeskätt viimane oskusi, mida metsanurgas omaette ei saa õppida.

... ja 1/25 - "Meelika"

"MUL LAULAVAD SELLES KOORIS EMA, ODE JA NAINE," vastas „Estraveli“ bussijuht, kui direktor tahtis teada, miks ta taotleb „Meelika“ laulma viimist Soome Joensuusse alandatud tariifiga. Vastus oli niivõrd veenev, et direktor jäi nõusse. Teise 1992. aasta Soome-sõidu — seekord Pihitipudasse — organiseerisid aga suuremas osas Eda ja Raivo Kõrgemägi, „Meelika“ dirigendi Viive Kübara kunagised õpingukaaslased, kes nüüd töötavad lepingu alusel Pihitipudas dirigenditena. Kolmas hiljutine välismaasõit — 1993. aasta augustis Norrasse — Porsgruuni — sügenes sellest, et „Meelika“ oli „Laulusildade“ ajal loonud sidemed Norra kooriga, oli koos sellega ja oma sõprusmeeskooridega — „Runoga“ Tallinast ja Riihimäe omaga Soomest — andnud ühise kontserdi Tallinnas Raekoja platsil.

Nü on „Meelika“, kus ei laula ühtegi ärinaist ja kellel pole ka pidevaid rikkaid sponsoreid, viimastel aastatel ikkagi saanud välissõite ette võtta, sest palju on head pealehakkamist, teravmeelsust ja intelligenti — neljandik lauljatest on kooliõpetajad.

Varem aga rännati ringi mööda Eestit, otsides just kaugemaid ja „eksootilisemaid“ kohti. On lauldud Kõpu tuletornis. Harju naiskoori sõpruskooriks on aastaid olnud Võru Meeskoor. Kui vastastikutest küllaskäikudest villand sai, tehti kirik keset küla — 1990. a. märtsis kohtuti Kesk-Eestis Lustiveres. Ning kuu aega hiljem läks „Meelika“ I alt Heli Runge Võru koori dirigendi pojale Erki Pehkile mehele.

Omavalitsuse käidi ringi ka mööda „suurt kodumaad“ — Lätis, Leedus, Taga-Karpatias. Kui Leedu sõpruskoor tuli 1990. a. meie üldlaulupeole, korraldati enne seda ühine lauluvaager Muhu saarel. Ning kui 1988. a. oli alanud Eesti kooride suur reisimine piiri taha, oli „Meelika“ esimesi minejaid — Soome Riihimäele, tänu juba 1983. a. sõlmitud sidemetele.

Niisugused reisimisvõimalused ei tulene muidugi mitte ainult organiseerimisagarusest, vaid esmajoones koori tase-mest. 1978. aasta novembris esimest korda kokku laulma tulnud Kose EPT naiskoor hakkas juba järgmisel aastal konkurssidel auhindu võitma — tavaliselt esimesi — ning seda traditsiooni on aina jätkatud. 1985. a. mindi ainsana Harju naiskooridest üldlaulupeole erikoarina. Põhitene oli selles muidugi dirigendil, 1969. a. konservatooriumi lõpetanud Viive Kübaral (on juhatanud mitmeid teisi koore ja ansambleid, olnud koolinoorte üldlaulupeol üks üldjuhtidest). Laulupeo ajaks oli koor saanud juba ka praeguse kauni nime. Otse vana-kreeka keelest, milles „meelika“ tähendab lüürilist laulu. Seda võib tõlgendada aga ka sulni naisenimena.

Nüüd on „Meelika“ ära pidanud oma 15. sünnipäevapeo, kuhu Viive Kübar meelitas laulma ka oma õpingukaaslase Anu Kaalu. Vaatamata sellele, et dirigendil tervis mõnikord alt veab, ollakse endiselt särtsu täis nagu 15-aastane tütarlaps. Seda tahetakse näidata juubelilaulupeol. Eks siis vaata, mis edasi saab.

Arvo Pärdi Fond

... loodi asutamiskoosolekul Rakveres 21. oktoobril 1993, registreeritud Eesti Vabariigi ettevõtteregistris 3. detsembril 1993. Asub Rakveres Kreutzwaldi 5 (maavalitsuse hoones), telefon (3 72 32) 4 35 14, Arve nr. 700145 Virumaa Komertspangas.

Põhikirja kohaselt on Arvo Pärdi Fond iseseisev omaalgatuslik ühiskondlik organisatsioon, pärast registreerimist juriidiline isik. Tal on oma vara, iseseisev bilanss, pangaarve, oma nimetusega sümboolika. Tegevuspiirkonnaks on Lääne-Virumaa.

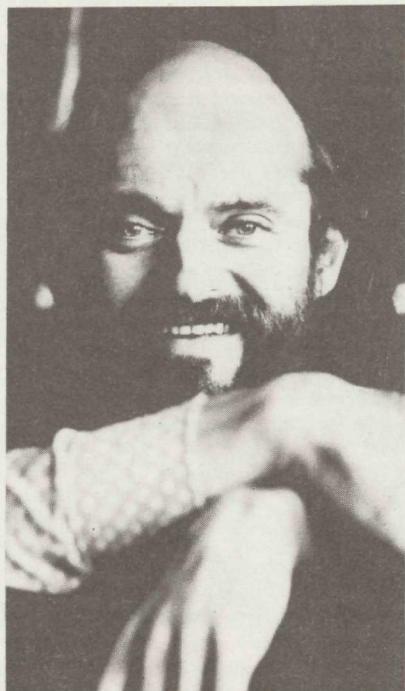
Põhikirja järgi on Fondi peaesmärgideks: Arvo Pärdi muusika propageerimine ning sellega tegelemine; A. Pärdi loomingu ja loometegevuse uurimine, materjalide kogumine, süstematiseerimine jne.; aktiivne osalemine Lääne-Virumaa muusikaelus (kontserttegevuse, konkurside, võistumängimiste, festivalide organiseerimine ja korraldamine jne.); võimaluste piires mitmesuguste stipendiumide ja toetuste maksmine muusikutele ja kultuuritegelastele; oma põhieesmärkide tagamiseks vajaliku majandustegevuse arendamine; sidemete ja kontaktide loomine kõigi asjasthuvitatutega nii Eestimaal kui väljaspool selle piire.

Fondi liikmeteks võivad olla nii Eesti Vabariigi kui ka välisriikide füüsilised ja juriidilised isikud, kodakondsuseta isikud ning rahvusvahelised organisatsioonid, tegevliikmeteks aga füüsilised isikud, kes tunnistavad põhikirja.

Fondi ainelised vahendid moodustavad: sisseastumis- ja liikmemaksudest; üksikisikute, ettevõtete, asutuste ja organisatsioonide sponsorlusest, annetustest, pärandustest, kingitustest, Fondi majandustegevusest.

Põhikirjas on samuti sätestatud Fondi liikmete õigused ja kohustused, struktuur ja juhtimisorganite (üldkoosoleku, juhatuse, revisjonikomisjoni, esimehe, aseesimehe, kirjatöömehetaja) võimupiirid ja kohustused, nähtud ette, kuidas võib Fondi tegevust lõpetada.

Asutamiskoosolekul valiti juhatus. Fondi esimeheks sai **Valdur Liiv (maakonna kultuurinõunik, fondi moodustamise üks peamine eestvedaja)**, aseesimeheks Jüri Takjas, kirjatöömehetajaks kohalik ajakirjanik Hannes Kuusma.

"VIRUMAA MUUSIKAELUS PEAB OLEMA MIDA MUJAL

Lääne-Virumaa kultuurijuhi **VALDUR LIIVIGA** ajasime juttu 8. detsembril, kui õhtul toimus esimene Arvo Pärdi Fondi üritus, koos Eesti Kontserdiga korraldatud J. S. Bachi h-moll missa esmaettekannet Tõnu Kaljuste juhatusel Eesti Filharmoonia Kammerkoori ja Tallinna Kammerorkestri poolt Rakvere Kolmainu kirikus. Päev oli ärev-pidulik, tegevusrohke. Jutuajamine tuli korraldada kahes järgus ja seda katkestasid korduvalt telefonikõned. Kuid teatud ülevaade Valdur Liivi tööpõhimõtetest õpnestus saada.

Millele panna põhiorhk?

Alustame meie jutuajamise lõplaususest, sest see peegeldab kõige selgemini Valdur Liivi „filosoofiat“. Minu küsimusele, kas midagi tema tööstiilis erineb enamiku ta teiste maakondade kolleegide omast, vastas Valdur Liiv: „Suur osa mu kolleegide pühendab põhitähelepanu taidlusele, minu peaesmärk on tuua maakonda esinema võimalikult palju tuntud professionaalseid muusikuid, et arendada inimeste armastust suure muusika vastu.“ See oli tema suund varem 11 aastat Rägaveres töötades — jõukal Ed. Vilde nim. kolhoosil oli võimalus kutsuda esinema kuulsaid ja kalleid kollektiive ja soliste ning Liivil veenduda, et inimesed võtsid need omaks, soovisid arendada oma muusikalist maitset.

Ei ole meie nn. tavaline tööinimene meisterliku süvamuusika vastu hoopiski nii tõntsi kõrvaga kui mõnikord tavatsetakse rääkida. Kord, kuulnud eelnevalt, et saalis viibib ka ungarlasi, viuldanud Rägaveres Lemmo Erendi ja Andrus Laan põhiliselt Bartóki lugusid. Pärast kontserti tulnud Liivi juurde mõned mittekohalikud naised küsima, kuidas veel saaks sellist head muusikat kuulata. Teada saanud, et suvel tulevad muusikapäevad, lubasid nad telgi kaasa võtta ja kuulama tulla. Kord jälle esinenud Tõnu Kaljuste, kui ta veel nii kuulus polnud kui praegu, oma kooriga Rakvere Teatris. Pärast läinud temaga jutt selle peale, kas juhuslik publik on ikka valmis kõrgetasemelise muusika vastuvõtmiseks. Kaljuste vastanud: „On tähtis, et

inimene, kes kuuleb kontserdil esmakordselt süvamuusikat, ei kuuleks seda hallis esituses.“

See põhimeloodia käis meie jutust läbi mitmes erinevas variatsioonis.

Miks Arvo Pärdi Fond?

Sest Arvo Pärt on tänapäevastest eesti heliloojatest — süvamuusika kirjutajatest — kõige kuulsam. Ja seda kogu maailmas. Esimese muusikahariduse sai ta Rakveres, kuhu ta oli tulnud 2-aastasena Paidest.

„Meil peab Virumaal midagi oma olemas, mida mujal Eestis pole või on siin esmakordselt. Nagu täna J. S. Bachi h-moll missa esmaettekannegi kui Fondi esmaüritus. Nii võiks olla igas maakonnas. Meie ei piirdu seejuures ainult Rakverega. 22. detsembril esineb Kaljuste koor näiteks väikeses Laekvere asulas, kus kolhoosikorra lõpuperioodil valmis kena rahvamaja.“

Ja Valdur Liiv hakkab kiitma selle perenaise ning sealse kultuurielu hinge Anna Pajuste toimekust ja puhtusearmastust. Nii puhast ja korras maja kui Laekvere rahvamaja pole terves Eestis. Isegi WC-des on seal vaip põrandal.

Arvestades A. Pärdi ülemaailmset kuulsust, loodab Valdur Liiv meelitada Lääne-Virumaale ka välismaalasi, sealhulgas välismaiseid tippkollektiive.

„Mida Tallinna-kesksem on Eesti muusikaelu, seda vaesem ta on,“ väidab ta veendunult.

Eks omamoodi ohusümptomiks ole ka asjaolu, et tähtsate muusikasündmuste puhul Tallinnas sõidab sinna mitmeid Rakvere inimesi, kui aga organiseeriti bussi tallinlaste sõiduks Bachi h-moll missa esmaettekandele Rakveres, avaldas soovi vaid 4 inimest ja buss tallinlastega jäigi tulemata.

Siit kandub jutt

Eesti Kontserdile.

Juba meie varasemates telefonilistes jutuajamistes on Valdur Liiv väljendanud oma rahulolematust Eesti Kontserdi Tallinna-kesksusega. Vahepeal on selle asutuse juhid eesotsas uue direktori E. Mattiseniga külastanud Rakveret ja nendega on toimunud tõsine jutuajamine. Milline on V. Liivi seisukoht nüüd?

„Tööstiil on jäänud Filharmoonia-aegadest. See oli asutus, kust võis vaid kontserte tellida ja kes neid ka ise pakkus. Kogu kohapealne organiseerimistöök jäi kohalike kultuuritöötajate õlule. Nii on see ka praegu. Ma saan aru: neil on vähe inimesi, nad kõikjale ei jõua. Aga sel juhul nimetagu nad oma asutust kuidagi teisiti: Tallinna Kontsert või Riigi-kontsert. Nimi ei vasta töö sisule, on sellest hoopis laiahaardelisem.“

Aga kuidas on ikkagi taidlusega?

Veel ei taha kaduda Krupskaja kontseptsioon: klubi on esijoones poliitilise kasvatuse koht pluss „pesni i pljaski“. Tallinna Pedagoogikakool ja Viljandi Kultuurikolledžki

MIDAGI SELLIST, EESTIS POLE"

valmistasid tema arvates kaadrit ette veel paljuski selle kontseptsiooni kohaselt.

See ei tähenda, et V. Liiv taidlust ja seltsitegevust alahindaks. Sellel on oma funktsioon. Lääne-Virumaal on mitu tugevat taidluskeskust: Kadrina, Haljala, Tamsalu, Tapa (kus hiljuti läks käiku uus, esialgu kinoks planeeritud rahvamaja), Väike-Maarja jne. Kuid taidluseleegi püütakse anda rohkem professio-

○ Virumaa Poistekoori peadirigent on nüüd Hirvo Surva.

naalset hõngu: Virumaa Poistekoori dirigendiks kutsuti Hirvo Surva, puhkpillidirigent Jüri Takjas õpib Eesti Muusikaakadeemias, kammerkoor „Solare“ on oma tasemelt küllaltki professionaalne, samuti „Kadrina Muusikud“, rahvamuusika osas „Kungla“ kapell jne. Rahvale on vaja nii oma kui väljasttulnud ansambli poolt pakkuda meisterlikku muusikat — džässist sümfooniliseni. Kahjuks surub end massitea-bevahendeist peale peamiselt vaid rock, mida kohalikud nooredki kipuvad järele tegema. Aga see on ju ühekülgne. Kurvaks teeb, et muusikutegi hulgas annab end tunda mingi tsunftivaim. Isegi muusikakooli õpetajad ei käi alati sümfoonia- või orelikontsertidel ega võta oma õpilasi kaasa. Piletid on muidugi kallid. Aga kas vaimuse nimel ei võiks mõnest nätsupakist või jäätiseportsjonist loobuda? Pealegi on lastepiletid ju odavad.

See poleks enam Eesti!

Muidu rahuliku jutuga Valdur Liivi kõneste tuleb ärrituse noote, kui ta hakkab rääkima vahepeal levitatud teooriast, et Eestimaale polevat nii palju kunsti ja muusikat ja vastavaid kollektiive vaja, kuna neid on Eestis rahvaarvuga võrreldes suhteliselt rohkem kui mitmetes arenenud riikides. „Ei, see poleks enam Eestimaa. Ei Soomest, ei Saksast, ei Ameerikast pole meil selles osas eeskujuga võtta,“ deklareerib ta.

Omalt poolt püüab ta teha kõik selleks, et Eesti tuntud professionaalsed muusikakollektiivid oma rahvale võimalikult palju tõsist kunsti pakuksid. Siin on talle saanud heaks liitlaseks Rakvere koguduse õpetaja Enn Kivimurm. Pärast seda, kui Rakvere kirik aasta algul remonditi, on seal sarjas „Orelimuusika aastaring“ iga kuu toimunud üks kontsert. Eriti mõjus on olnud noore organisti Toomas Trassi esinemine.

Detsembrikuus järgnevad samas kirikus Kaljuste koori kontserdid veel „Hortus Musicuse“ ja ERSO kontserdid ning mitmete isetegevuskollektiivide esinemised. Rakveres on lõppeval aastal mängitud Joseph Hadyni „Aastaaegu“, on esinenud Rein Rannap ja Kalle Randalu, siin toimusid ka meestelaulupäevad jne. Vastavad afišid on Valdur Liivi töötoa peamised kaunistused, andes nii tunnistust tema põhisuundumustest. Tuleval aastal kavatsetakse jätkata samal kursil.

Kuid pealinna professionaalsete kollektiivide liikumisega Eestimaal ja nende kohalekutsumisega pole Rakvere kultuurijuht rahul. Hiljuti kuulis ta imestusega Tõnu Kaljustet raadiost ütlevat, et ta pole kaks aastat Tartusse pääsenud. Ja ERSO peaks ka rohkem Eestimaal ringi liikuma.

Aga kust võtta kõigeks selleks raha?

V. Liiv arvab, et raha, mis Eestis võiks kultuuri heaks töötada, on tegelikult rohkem, kui seda on suudetud leida. Ega ärimedid kultuuri toetamise vajadusest muidugi alati aru saa. Aga kui küsida mitte raha üldse, vaid mingi kindla ürituse jaoks, siis võib seda tema kogemuse põhjal välja meelitada. Võtame või Pärdi Fondi esimese ürituse. Rakvere äriesteetele saatis V. Liiv kirja. Ega igauks palju andnud. Aga kui 10 firmalt saada igahelilt 500 kroonigi, tuleb juba midagi kokku. Üht-teist saab kohalike võimudelt, kes kultuuri hindavad. Kaljuste koori toetamine, pealegi maailmakuulsate suurteose esmettekandeks Rakveres, on ka auasi.

Üks huvitav detail. Mõned Rakvere ärimedid ei lasknud sponsoreina kavalehele kanda mitte oma firma, ammugi mitte iseenda nime, vaid firma kuuluva konkreetse ettevõtte, näiteks Rakvere Linnapood ja Killustiku kauplus. Siin on muidugi tark äriarvestus: meelitada kuulajad nendesse poodidesse. Kuid mitte ainult. Nii tõstetakse ka vastavate kaupluste töötajate eneseteadvust. V. Liiv arvab, et Killustiku kaupluse muusikalembene kollektiiv on rõõmus, leides oma nime kavalehel.

Milleks üldse on "tavalisel inimesel" vaja tegelda muusikaga?

Ka selles küsimuses on V. Liivil omaette teooria. Muidugi rõhutab ta tavavastust: vaimseks arenguks, oma rõõmude mitmekesistamiseks. Kuid lisab veel ühe, füsioloogilise momendi. On teada, et paremakäelisel on rohkem arenenud vasakpoolne ajusagar, vasaküäelisel, vastupidi — parempoolne. Aga kuidas suurendada kogu aju töövõimet? Tegevusega, kus võrdsele on ametis mõlemad käed. Üks selline tegevus on klaverimäng.

Praegu räägitakse palju teisest kirjaoskusest. Selle all mõeldakse arvutikäsitusoskust. Aga kas normaalsel inimesel ei peaks tänapäeval olema siiski kolm kirjaoskust: noodilugemise ja -kirjutamise oskus kaasa arvatud.

Valdur Liivi mõtted pani kirja
Herbert Vainu

Rootslased Lääne-Virumaal

Kui jõudsin Lääne-Virumaa Maavalitsusse, paljundati seal parajasti küllalste jaoks Rootsimaalst Gävlest mulluses 16. „Muusikalehes“ ilmunud intervjuud Kirsti Kuuselt. Õnneks oli mul neid lehenumbreid kaasa võetud ja võisin rakverelased sellest tööst vabastada.

Omakorda õnnestus mul võtta intervjuu Gävleborgi läänivalitsuse büroojuhatajalt Göte Berggrenilt. Tõlkimistööst võttis enda kanda Gävleborgi delegatsiooni liige hr. Jänes, kelle isa oli 30-ndail aastail olnud Rakvere gümnaasiumi direktor.

— Kas Kirsti Kuusk on Gävles tuntud inimene?

— On küll. Ja minu teada ainus viimastel aastatel Eestist Gävlesse elama tulnud eestlane, vähemalt muusikute hulgas.

— Kas ka ainus pidevalt Gävles töötav välismaalast muusik?

— Minu teada on üks muusik tulnud ka Austriast.

— Kas läänivalitsus finantseerib Gävleborgi sümfooniaorkestrit?

— Ei, meie toetame vaid vaesemaid ja kaugemaid valdu (kommune). Seda orkestrit finantseerivad riik, oma kommun ja landstinget.

Hr. Jänes selgitab, et landstinget on valdade omavalitsuslik ühendus, mille otseseks vasteks kujuneb maakogu Eestis. Selgub ka, et landstingeti abi on seotud tingimusega — orkester kohustub andma teatava hulga kontserte lääni teistes kommunides.

— Kas see tähendab, et Rootsis toimub kultuuri finantseerimine kahel riiklikul tasandil — otse riigilt ja läänivalitsuse kui riigi kohaliku käepikenduse kaudu? Ja kahel omavalitsuslikul tasandil — vald või linn ja nende ülelääniline ühendus!

— Üldjoontes on see tõesti nii.

— Mis erinevus on kahe riikliku finantseerimisallika vahel — otse ja läbi läänivalitsuse?

— Süsteem on küllaltki paindlik. Suures plaanis võib öelda, et meie finantseerime väiksemaid, riik otse suuremaid asju. Gävle sümfooniaorkester kuulub suuremate hulka.

— Kas riigi kultuuripoliitika eesmärk on ka kommertskultuuri mõju vähendamine, eriti noorte hulgas?

— Mingil määral kindlasti. Kuid tuleb märkida, et huvi näiteks klassikalise muusika vastu on noorte hulgas küllaltki suur. Nii Gävleborgi päris sümfooniaorkestri kui ka mullu Rakveres külas olnud noorte sümfooniaorkestri kontserditel on kohad tavaliselt välja müüdnud.

— Kas kommerts- ja süvamuusika kuulajad on teil samad inimesed?

— On nii kommerts- kui süvamuusika eelistajaid. Paljud, ka noored, kuulavad võrdsele nii seda kui teist.

— Mis ülesandega on teie delegatsioon Rakveres?

— Meil on Lääne-Virumaaga sõpruse ja koostöö traditsioonid. Administratiivtöötajate delegatsioon on siin teist korda. Kuna Rootsi praegune omavalitsussüsteem on 150 aastat vana ja selle ajaga on kogunenud palju kogemusi, siis esijoones jagame neid siin praegu mitmetes valdkondades.

— Aitäh!

Intervjueeris
H. Vainu

Olen Kadrina muusikaeluga olnud seotud peaaegu viis aastat. Püüan nüüd kirja panna oma mõtteid selle väikese paiga muusika- ja kultuurielust. Kui küsisin ühe noorusliku vanaema käest, mis tema arvab Kadrina muusikaelust, ütles ta, et kuna ta peab nii tihti lapselapsi hoidma, siis järelikult on muusikaelu tihe ja mitmekesine. Seda leidsid ka mitmed teised. Samas oli arvamusi, et muusikaga tegeldakse kinnistes ringides. Nii see ju tegelikult ongi. Need „kinniste seltskondade“ harrastusmuusikud näitavad aga oma töö tulemusi ka teistele, kes tunnevad selle vastu huvi ja tulevad kontserte kuulama.

Muusikaelu keskuseks võin julgelt pidada Kadrina Keskkooli, kus töötab ka Kadrina Kunstidekool, mis ühendab endas muusika-, tantsu- ja kunstikooli. Kunstidekool tegutseb viiendat aastat, kooli loomise mõtte algataja oli Kadrina Keskkooli direktor Otto Amer. Nüüd ei kujutaks Kadrina elu küll ette ilma Kunstidekoolita, sest seal töötavad õpetajad on kõik oma ala suured entusiastid ja on saanud Kadrina muusikaelu lahutamatuks osaks.

Kadrinas on ka mitu heatasemelist koori — segakoor (dirigendid Rein Inno ja Eve Vunk), naiskoor (Peter Ross), Kadrina koguduse segakoor (Ago Tint), mudilaskoor (Merike Trepp), laste-, poiste- ja noorte segakoor (Rein Inno), kiriku lastekoor (Heli Lemberg). Need on kõik hea tasemega koorid. Peaaegu kõigil on sõpruskoorid ka välismaal — Soomes, Rootsis ja peatselt arvatavasti ka Norras. Koorides on hulgaliselt lauljaid. On esinenud ka väga paljude välismaa külaliste ees, keda käib Kadrinas õige tihti. Kõik nad on väljendanud imestust, et nii väikeses kohas, nagu on Kadrina, on nii palju hea tasemega kollektiive. Teame küll, et välismaalased kiidavad tihti pelgalt viisakusest, aga vahel võib ju jääda seda isegi uskuma.

Kadrina muusikaelu ei koosne ainult koorilaulust. Kunstidekooli õpetajad löid aasta tagasi loominguise ühenduse „Kadrina muusikud“. Selle idee algataja oli kitarriõpetaja Kuldar Kudu. Tema nüüd Kadrinas enam ei ela, kuna õpingute tõttu Tallinna Muusikaakadee-

○ Kadrina muusikaelu südamik — Kunstidekooli õpetajad 1993. aasta kevadel. Esimene rida: Peter Ross (nüüd naiskoori dirigent), Margus Laugesaar (akordioniõpetaja), Kuldar Kudu (kitarriõpetaja). Tagumine rida: Eve Vunk (direktor), Merike Trepp (klaverisaatja), Evelin Holtsmann (kandleõpetaja), Juta Ross (viuliõpetaja), Sirje Subbe (klaveriõpetaja), Tiina Üllaste (üldklaveriõpetaja), Sigrit Peets (kunstiõpetaja).

mias ja perekondlikel põhjustel tuli ära kolida. Teised aga jätkavad aktiivselt ja esinemiskutsetest neil puudust pole. Üheskoos esinevad klaveriõpetaja Sirje Subbe, akordioniõpetaja Margus Laugesaar, kandleõpetaja Evelin Holtsmann, viuliõpetaja Juta Ross. Kui võimalik, lööb kaasa ka nüüd Muusikaakadeemias õppiv Indrek Jurtšenko (laul) ja sellest õppeaastast alates Anne Peäske, kes on aastaid töötanud Eesti Televisioonis, aga nüüd elab Kadrinas ja töötab muusikakoolis teoreetiliste ainetega õpetajana.

„Kadrina muusikute“ nime all on esinenud mitmetes Rakvere koolides, Moel, Palmse, Tamsalus, Vösul, Roelas. Sageli võetakse osa Rakveres tegutseva Põhjala ühingu üritustest. Loomulikult on esinutud mitmeid kordi Kadrinas nii oma valla rahvale kui ka külalistele. Neid on alati hästi vastu võetud. Suuremaks

ettevõtmiseks on igakevadine reis (mis toimus ka enne selle ühenduse vormistamist) Lõuna-Eesti muusikakoolidesse — Rāpinasse, Põlvasse, Võrru, Antslasse, Valka. Ei teagi, kas Eestis on teist sellist muusikakooli, kus õpetajad ka ise muusitseerivad nii aktiivselt ja annavad nii palju kontserte. Ilma kiidusõnadeta pole nad küll kunagi jäänud. Omakorda tahaks tänusõnu öelda kollektiivi rahaliselt aidanud ettevõtetele — Moe Piiritusetehasele ja Rakvere Tärklise- ja siirupitehase Kadrina tsehhile.

Äramärkimist väärib see, et osatakse üllatada ka huumori poole pealt. Põhjala ühingu korraldatud öösärgiballil Rakveres esitatud lühimuusikalil „Kõuts katusel“ õnnestus kasside nutuaaria võrratult hästi. Teati, et nad on tublid muusikud. Suureks üllatuseks oli aga nende nii „kassilikult nõtk“ häälematerjal.

Muusikaõpetamisest Rakveres

Rakveres tegutseb Eesti üks vanimaid muusikakoole, mis sai endale uue kodu vabanenud lasteaiahoonesse tänavu 1. augustil. Vana maja oli täiesti amortiseerunud ning viimane aeg oli leida normaalseks tööks sobivad ruumid. Tänu linnavalitsusele tehti esimene hädavajalik remont. Suuremad ümberkorraldamised ja maja kohandamine on alles ees.

Praeguses kultuurisituatsioonis on Rakvere Muusikakool suhteliselt heas seisus, võrreldes mõnede teiste omataolistega, kes peavad elama teadmatuses, oodates endast mittesõltuvaid otsuseid. Rakvere Muusikakoolis on 158 õpilast. Direktor Liivi Luukas tutvustas mõningaid vestlusringi kutsutud õpetajaid. Klaver — Ruth Patune, Tõnu Klomann, Lii Eskor. Viul — Kristi Prees. Väga pop on puhkpill. Selles on kahtlemata teenedi pedagoogidel Tiit Tammaril ja Adu Kaldal. Akordioni õpetab Heiki Patune. Muusikateoreetilisi aineid annavad Koidu Tarum, Aime Rahula, Tiit Malken ja Olga Pavlova.

Vestlusring sai suur ja kirev. Head ja huvitavat jäi silma-kõrva palju. Meeldiv on erinevus tavaliselt

feminiseerunud klaveriosakondadest — siin koolis on üks pianist mees.

Täiesti omapärane on viiludaja Olga Pavlova solfedžoõpetus, mis on vaba relatiivsusest. Nimelt kasutab eesti keele hästi ära õppinud Vene sõjaväelase abikaasa O. Pavlova juba kolmandat aastat Peterburi Muusikakoolis välja antud solfedžoõpikut, mis põhineb värviõpetusel. Loomulikult tuleb seda õppematerjali kohandada eesti lastele. Sellega on O. Pavlova hakkama saanud ja niisuguse süsteemi järgi õpetamine aitab instrumentalistide väga tõhusalt.

Mõnest heast mõttest veel. Välismaalgi tunnustatud Eesti muusikaõpetuse nõrk koht on rütmioõpetus. Seda peaksid õpetajad ise kuskil välismaal õppima. Liiga kaua ja puiselt oleme kinni Taa-Ti-Ti-s. Rohkem oleks vaja rütmioõpetamist kuulmise ja improvisatsiooni abil. Rütm peab ihust läbi käima, siis pole ka noodipildiga raskusi.

Räägiti ka, et muusikakoolid peavad ennast ise teadvustama, s. t. esinema rohkem väljaspool kooli. See annab muusikas rohkem praktilisi oskusi. Asjal on ka finantsiline külg: nii saab oma tööd demonstreerida ametnikele ja potentsiaalsetele sponsoritele.

Kord jälle nägi Kuldar unes, et ta oskab imehästi viiulit mängida ja järgmisel päeval see õnnestuski. Eelolevaks Kadrina kooli juubelipeoks otsustati kõik pillid ära vahetada. Viiuldaja mängis kannelt, kanneldaja akordioni, akordionimängija kitarr, kitarrimängija viiulit jne. Muusikaliselt polnud viga. Ja naeru kui palju. Proovige järele teha! Eelmise aasta jõulupeol võttis suur orkester, kus esinesid kõik muusikakooli õpetajad, ette „raske pätkli“, Hatšaturjani „Möökade tantsu“ alusel seatud „Variatsioonid trükimasinale ja orkestrile“. Kui esinemise ajal küsis: „Ei tea, kus see järg peaks olema?“, sai terve saal naerda.

See selleks. Jätkame tõsisemate asjadega. Natuke peaks eraldi rääkima akordionipetajast Margus Laugesarest, kes on üks nõutavamaid pillimehi kogu maakonnas. Tal on tulnud palju esineda. Kui maakonda tuleb väliskülalisi, kutsutakse muusitseerima ikka Margus. Rännuteed on viinud ta nii Soome, Rootsi, Norrasse, Taani kui ka Prantsusmaale ja Šveitsi (ka koos „Tarvanpääga“). Klaveriõpetajal Sirje Subbel jätkub samuti veel aega käia mängimas Rakvere ansamblis „Kungla“ ja astuda üles laulduetina koos Helge Sootnaga.

Veel mõni sõna meie kooride sidemetest sõpruskooridega välismaal. Alles hiljuti tuli Soomest Kadrina koguduse segakoor, kellel on sõprusidemed Janakkala valla kirikukooriga; samas vallas on ka segakoori sõpruskoor. Naiskooril on seljataga mitu reisi Rootsi, kus neil on mitmeaastased sidemed Mora ja Nässjö kooridega. Peaaegu kõik naiskoori liikmed on võimelised suhtlema ka rootsi keeles, seda on nad spetsiaalselt õppinud.

Keskkooli lastekooril (dirigendina kaassas Eve Vunk) on seljataga huvitav kontsertreis Mikkelisse Soomes, kus meil on tore sõpruskoor, kes käis maikuu ka Kadrinas. Selle reisi ajal õnnestus külastada ka Soome Rahvuskooperi uut maja, mis on tõepoolest kadestamisväärselt kaunis ja suurejooneline. Lastele oli see suur elamus. Rohkearvuline publik (soomlastelt on meil kontserdireklaami osas palju õppida!) võttis laste laulu seal-

ses kauneimas kontserdisaalis väga soojalt vastu. Ka meie rahvatantsijate ülesastumine ei jätnud kedagi külmaks.

Muide, Kadrina Keskkoolis ja Kunstidekoolis tegutseb 9 tantsurühma, seda tänu entusiastlikele tantsuõpetajatele — suurte kogemustega Ivi Lehtmetsale ja noorukesele Anita Jugastele. Koolis on mitmeid aastaid korraldatud suurejoonelisi tantsupidusid, mis on olnud alati fantaasiarikkad. Eriti on meie tantsulaste esinemistest vaimustatud olnud külalised välismaalt, sest nii mitmekesiseid laste tantsukavu pole nad eriti tihti näinud. *Kuna selliseid laste tantsurühmi ei ole välismaal palju, on meie tantsulastel raske leida endale seal sõprusühmi.*

Meil on oma rahvamuusikaansambel. Samas on peaaegu igal vahetunnil noortebändi ruumist kuulda ka trummipöörinat ja kitarrimuusikat. Viljeldakse nüüsiis väga mitmekesist muusikat. Muidugi on koolis ka lauluansamblid, solistid. Viimases „Laulukaruselli“ koolivoorus osales umbes 40 last.

Loomulikult ei puudu meil probleemid. Eelmisel aastal näiteks püüdsid muusikakooli õpetajad korraldada ka klassikalise muusika kontserte, kuid publikuks (õnneks tänuks) olid peamiselt muusikakooli õpilased. Sellest mõttest ei kavatse me loobuda. Peibutuseks kasutame külaliskollektiive. Detsembris esinesid Kadrina Keskkooli kaudis saalis kaks koori Tallinnast — Westholmi Gümnaasiumi noorte segakoor Kadrina kooli vilistlase Lele Randalu käe all ja Teaduste Akadeemia Meeskoor. Saalitäie publiku kaasaelamine näitab, et huvi tõsise muusika kuulamise vastu on olemas. Tuleb vaid võimalusi pakkuda.

Niisugune on linnulennult see Kadrina muusika- ja kultuurielu. Lõpuks tahaks veel tänada Kadrina vallavalitsust toetuse eest nii paljude kooride ja tantsurühmade ülalpidamisel. Loodan, et nii isetegemise rõõmu kui toetajate arusaamist kultuurielu vajalikkusest jätkub ka edaspidi.

Eve Vunk,
Kadrina Kunstidekooli
direktor

„Kahjuks pole midagi rõõmustavat,“ kurtis Vösu muusikaõpetaja Marika Nigul sealse sügis-talvise muusikaelu kohta. „Kui ma viis aastat tagasi siia tulin, ei olnud koolis märkimisväärselt laulmisõpetust. Üle kolmekümne aasta pääses lastekoor möödunud suvel taas koolinoorte laulupeole.“

Mis puutub isetegevusse ja meelelahutusse, siis rahvas kurdab, et midagi ei tehta, aga kui on üritus, siis muidu igati toredad inimesed ei tule kohale. Talvel seisab siin elu täielikult. Suvised üritused on siiani kinni maksnud puhkekodu, kuid ega ta jõua seda lõpmatuseni teha. Me oleme ääremaa Viru-Harjumaa piiril ning meie vastu tuntakse vähe huvi.“

M. Nigul arvab, et tuleks alustada lastest. Aga kuidas? Paljud lapsed tahaksid õppida muusikat, kuid ilma rahalise toetuseta, ainult lastevanemate kulul, ei tule toime, õppemaks läheks liiga kalliks.

M. Suvi

Toimetuselt:

Nagu lugejad võivad veenduda, on taidlusmuusika intensiivsus kahes Lääne-Virumaa väikeses keskuses — Kadrinas ja Vösul — kontrastselt erinev. Põhjusti on nähtavasti mitmesuguseid. Üks aga on ilmne — oma muusika(kunstide) kooli olemasolu on muusikategemise aktiivuses väga oluline eeldus. Seda kinnitab ka Räpina näide (vt. lk. 10—11). Sellest järeldab „Muusikalehe“ toimetus, et muusika(kunstide) koolide järjepidevus taasiseseisvunud Eesti Vabariigis on meie muusikaelu arengu suhtes väga oluline ja kavatseb sellele edaspidigi tähelepanu pühendada. Loodame, et samal seisukohal on ka need, kelle käes on võim ja raha.

Muusikat saab Rakvere linnas õppida veel ühes koolis — Kauri koolis. See on noorte huvikool, kus õpetatakse paljusid pille, eriti puhkpille. Oma tegevusest rääkisid Rakvere Kauri kooli puhkpillioõpetaja ja dirigent Jüri Takjas ning orkestrimäenedžer (ühtlasi ka pillimees) Vallo Vildak.

Alustuseks kiideti Rakvere linnavalitsust, kes eraldab võimaluste piires raha nii muusikakoolile, huvikoolile kui ka orkestrile.

Rakveres on õigupoolest kaks puhkpilliorkestrit — tootmiskoondise „Rakvere“ oma ja Rakvere Linnaorkester. Viimane koosneb tegelikult esimese tuumikust. Linnaorkestris mängivad 14 noort õppinud pillimeest ja orkestergi on noor: esimene proov oli pisut üle aasta tagasi — 5. oktoobril 1992. Selle lühikese aja jooksul on leitud endale kindel koht linna kultuurielus. Toome ära mõned tähtsamad esinemised: igakuine tantsusalong, kirikukontsert, ühiskontsert ühe Soome orkestriga, mängimine Sigtunas Rootsis, Rakvere teatri aastalõpuballil ja Wesenbergi rockifestivalil ning tseremoniaalmängud.

Väga tänuväärne kontsertide sari viidi läbi koolides, kus hea koosmäng reklaamis end ise.

M. Tamme

○ Rakvere Linnaorkester

Rakverest kujunes üks eesti muusikaelu keskusi juba rahvusliku ärkamise ajal. Siinne kõster Hahni laulukoor käis I. üldlaulupeol, 1880. a. Paul Bergmani poolt loodud muusikaseltsil „Õõpik“ oli heal tasemel laulu- ja pasunakoor. Kooli ja kirjamees **Juhan Kunder** korraldas samal suvel **Rakveres suurema kooride kontserdi**. Sellest ajast peale on Rakveres ikka peetud laulupäevi ja -pidusid.

Käesoleva sajandi alguses sai muusikaelu uut hoogu seoses Eesti Haridusseltsi ja tema segakoori loomisega. Aastast 1911 juhatas seda koori kooliõpetaja, hilisem Viru Maavalitsuse haridusosakonna juhataja **Ernst Rosenberg-Raatma**. Tema taktikepi all laulis koor end EV aastail Virumaa tippkooriks. E. Rosenberg-Raatmaga ja tema kooriga ongi väga paljus seotud Rakvere koorilaulukultuuri areng aastail 1920—1940. Suuri teened koorilaulu edendamisel siinmail oli ka Rakvere Õpetajate Seminari õpetajal **Evert Mesiäisel**, keda loetakse üheks eesti kooli muusikaõpetuse põhiluste loojaks ja relatiivse noodilugemise õpetuse pioneeriks. E. Mesiäinen lõi Rakvere Laulumeeeste Seltsi ja juhatas esialgu seltsi meeskoori. 1930. aastail asendasid teda Jaak Pakk ja Harald Lindjärv, mõlemad Tallinna Konservatooriumi kasvandikud.

Rakvere Eesti Haridusseltsist ja vastloodud Rahvamaja Seltsist sai 1921. a. uus, elujuline ühendus — Rakvere Rahvamaja ja Hariduse Selts (RRHS), kelle eestvõttel korraldati arvukalt kontserte, kohalikke laulupäevi ja ka kaks maakondlikku laulupidu. **ESIMENE KOHALIK LAULUPÄEV VABAS EESTIS** sai teoks Rakveres ja see oli 1920. a. suvel. 1927. a. Virumaa laulupeol laulis Rakvere Rahvaaias 71 koori enam kui 2200 lauljaga ja mängis 17 puhkpilli-orkestrit ligi 300 mängijaga. Enam-vähem sama arvukas oli osalejate ring ka 1936. a. maakondlikul laulupeol. Ja ikka seisid ühendkooride dirigendipuldil Ernst Rosenberg-Raatma. Külalistena käisid oma kooridega siin, ühtlasi juhatasid ka ühendkoore, **Tuudur Vettik** ja **Evald Aav**, pasunakoore dirigeeris **Julius Vaks**. Kohalikest, Rakvere puhkpilliorkestritest oli tugevaim I. diviisi orkester (dirigendid Eduard Knude ja Harald Lindjärv).

Kõrvuti täiskasvanute laulupidudega toimusid Rakveres **pea iga aastal koolinoorte laulu- ja spordipeod**. Sealgi oli kooride üheks üldjuhiks ja 1930. aastail ka üheks peakorraldajaks E. Rosenberg-Raatma. 1925. a. maakondlikul noortepeol laulis 38 lastekoori. Alates 1932. a. osalesid neil pidudel peamiselt vaid Rakvere

Virumaa laulupidu Rakveres 1927. a. ○

linna koolikoorid. Suurim, 100-liikmege segakoor oli Ühisgümnaasiumis, seda juhatas muusikaõpetaja Jaak Pakk. Kooku laulis neil pidudel nüüd 20—30 koori kuni 1000 lauljaga. Seda on päris palju. Teame ju, et Rakvere oli tollal väike linn umbes 10 000 elaniku ja vähem kui 10 kooliga.

Peale koorilaulu ja orkestrimuusika ilmestasis Eesti-aegse Rakvere muusikaelu arvukad **vokaal- ja instrumentaal-solistide** esinemised. Esinemispaikadeks olid peale Rahvamaja ja teiste seltsimajade veel koolide saalid ja kirikud.

Kohalikest vokaalsolistidest astus kõige sagedamini üles **Jenny Siimon** oma **õpilastega**. Populaarne oli noorpõlves „Estonias“ laulnud bass Gustav Jõe. Sageli käisid Rakveres laulmas ka „Estonia“ nimekad **ooperi- ja operetisolistid Martin Taras, Aleksander Arder, Karl Ots, Milvi Laid, Artur Rahvama, Ago Lüdigi, Fritzi Reineke, Ants Eskola jt.**

Viilukontserte andis Rakveres päris mitmel korral Evald Turgan, esinemas käisid Hugo Schütz, Herbert Laan ja teised. Mitmel korral olid 1927. a. konservatooriumi lõpetanud Valentine Riivese klaverikontserdid. 1930. aastate lõpul võis siin kuulata juba ka Elsa Avessoni ja Bruno Lukki.

Alates 1926. aastast, kui Rakvere Kolmainu kirik sai uue, vendade Kriisade ehitatud oreli, muutusid populaarseks

kirikukontserdid. Neid korraldasid organistid Ülo Topman ja Robert Heinmetts. Peale kohalike organistide esinesid kiriku oreli **prof. A. Topman oma õpilastega, Mart Saar ja Hugo Lepnurm**. Vokaalsolistidest esinesid kirikus kõige enam Jenny Siimon, aga ka Helmi Betlem, Jüri Viinamägi jt. Kirikus andis kontserdi Tallinna Rahvaülikooli Seltsi segakoor Tuudur Vettiku juhatusel. 1930. a. esitas RRHS segakoor A. Rombergi kantaadi „Kellalaul“.

Tänu aktiivsele muusikaelule kujunes Rakveres aastatega küllaltki **asjatundlik kontserdipublik**. Kuulajaid jagus mitte ainult laulupidudele, vaid ka koorikontsertidele ja solistide esinemistele. Kontsertidel oli üsna tavaline, et publiku nõudel tuli palasid korrata, mõnda lugu lauldi-mängiti isegi kolm korda järjest. Populaarsed olid kooride, eriti orkestrite suvised vabaõhukontserdid Rahvaaias, tammikus ja Ausambäl.

Nii kestis Rakvere muusikaelu hoogne areng kuni 1940. aastani, mil seltsid likvideeriti. Samal suvel jäi ära Virumaa järjekordne, ammu ette valmistatud laulupidu. Siiski, vaatamata ideoloogilisele survele ja uutele, sageli arusaamatutele nõuetele, ei kadunud seejärel rakverelaste muusikatagemise ja -kuulamise traditsioon.

Odette Kirss

Meie perekond on teinud oreleid üle saja aasta

Hardo Kriisa

Kui kirjutate ümbrikule „Rakvere, orelitöökoda“, jõuab kiri kindlasti kohale. Küsides aga juhuslikult rakverelastelt orelitöökoda kohta andmeid, saate vastuseks õlakehituse. Seda isegi Moonakülas, kus töökoda tegelikult asub.

1886. a. valmistas oma esimese „suurema“ oreli Haanja valla Kokemäe küla talumees Tannil Kriisa. Tegemist oli tellimustööga Pressi algkoolile. Seda aastat tulebki pidada Kriisade oreliehituse alguseks. Siit alates tegeldakse pidevalt pillide ehitamisega. Esmalt valmisid ainult koduorelid. 1898. a. paigaldati juba esimene kirikuorel. Pilli omanikuks sai Vana-Roosa kogudus, kus instrument on tarbel tänaseni. Oreliehitusse lülitusid ka Tannili vennad Juhan ja Jakob. Järgnesid uued oreleid — Pindi (1903), Rannu (1906), Kaarma (1907), Järva-Peetri (1907), Vastseliina (1911), Võru (1913). Kooos raskete aegadega tekkis töodes vahe. Kui võimalused paranesid, jätkati vägagi intensiivselt: Sangaste (1924), Rakvere (1926), Petseri (1928), Põltsamaa (1928), Rõuge (1930), Märjamaa (1930), Türi (1931), Paide (1933), Narva-Peetri (1936), Suure-Jaani (1937), Urvaste (1938), Rapla (1939).

1930. aastast löid aktiivselt kaasa ka Tannil Kriisa pojad. Muutus pillide konstruktsioon. Viidi sisse mitmeid tehnilisi uuendusi. Võeti kasutusele puidutöötlusmasinad (varem oli tehtud vaid käsitööd). Paljud detailid telliti Saksamaalt.

Jällegi tulid uued, kurjad ajad. Oli plaanis veel ehitada uus orrel noorele Rakvere Pauluse kogudusele. Jõuti valmis ainult uue mängupuldiga. Ülejäänud on sobitatud kokku käepärastest detailidest. Kiriku muutmisel spordisaaliks teisel orrel Lüganause kirikusse.

1940. a. suri vanameister. Sõjast ei jäänud puutudata ei oreleid ega töökoda. Pojad paisati sõja käigus laiali. Hävisid Põltsamaa, Märjamaa ja Narva-Peetri orrel. (Viimane neist üldse Kriisade suurim pill.)

Ainsana jäi paigale Eduard Kriisa — oli esmalt Rakvere kirikutes organist, hiljem lastemuusikakoolis õpetaja. Samas taastas ning korrastas ta kirikus oreleid. 1947. a. tuli tal paigaldada Moskvas Tšaikovski-nim. kontserdisaali orrel, kuna terves impeeriumis ei leitud ühtegi teist orelimeistrit. Seejuures tuli kõike alustada uuesti, kuna töövahendid ja isegi hooned olid

(Algus 7. lk-l)

Opereerides pidevalt tohutute kõla-massidega (kohati vokaalse-instrumentaalse tasakaalu paigast nihutamise hinnaga), viis ta III ja VI osa lõpud vapustavate kulminatsioonideni. Brahmsi poolt küll vahelduvalt meditatiivseks ja dramaatiliseks kavandatud tsükli ainsaks üleni vaikselt kõlaoaasiks kujunes seekord vaid V osa soprani sooloka. Oma kunstitões veendununa ja seda kõigisse sisendada suutvana pani A. Mustonen siiski uskuma tolle tõlgituse ainuõigsusse. Ja mida muud me kontserdisaali minnes siis öieti ootamegi?

Eesti Muusikaakadeemia Sümfooniaorkestrit dirigeeris prantslane Franck Marquille Soomest, kus ta töötab Oulu Konservatooriumi dirigeerimisklassi õppejõuna ja kooli sümfooniaorkestri juhina. Meie tudengitele oli see hea kogemus kohanemisel külalisdirigendi juhata-mismaneeridega.

Üleni prantsuse muusikast koosneva kava avateoses — M. Raveli Klaverikontserdis D-duur vasakule käele — soleeris I kursuse üliõpilane Marko Martin. Pühendatud sõjas parema käe kaotanud Austria pianistile P. Witgensteinile, seisab see teos omaette kogu klaveriliteratuuris. Ühe käega tuleb „katta“ kogu klaviatuur ja anda edasi küllaltki toretsevat, paatoslikku stiili ning rohkeid džässilikke efekte. Noor pianist tuli orkestri püüdlikul toel kõigeaega tublilt toime.

J. Iberiti Kammerkontserdis saksofonile ja orkestrile oli viimane vähendatud 11-liikmeliseks ansamblik, mille laitmatut koosmängu ei suutnud kindlustada ka dirigent. Virgo Veldi oli aga ülesannete kõrgusel, musitseerides vabalt ja heakõlalisel.

H. Berlioz'i ulatuslik, kohati väga kütkestav programmine sümfoonia „Episood kunstniku elust“ nõuab muidugi hästi võimekat esituskoosseisu, et hakkaks kõlama see intensiivne romantiline kirglikkus, mis peitub oopiumiuimas nooruki imelises nägemustes. Aga vahest polegi vaja arvustada tudengiorkestrit täie nõudlikkusega, kuna sümfoonias oli palju kaunilt ja igati korrektselt õnnestunud kohti.

Järgmisel öhtul oli laval **ERSO** ja tema ees taas külaline, aga hoopis kõrgemast klassist. 31-aastaselt organistikarjääri dirigeerimise vastu vahetanud austerlane **Martin Haselböck** on tunnustatud kogu maailmas. Eriti hinnatakse tema asutatud ja juhatatavat ajaloolistel instrumentidel mängivat orkestrit „Wiener Akademie“.

Kontserdilt sai hea muusikaharidusliku õppetunni — vaevalt et keegi väikesearvulise publiku hulgast oli varem kuulnud C. M. von Weberi noorpõlves loodud I Sümfoonia või L. van Beethoveni muusikat W. von Goethe draamale „Egmont“ koos Klärcheni laulude ja melodeklamatsiooniga. Küll oli teada-tuntud R. Straussi Metsasarvekontsert Es-duur, mille esitas meisterlikult ja võluva vahenditusega Hector McDonald. Sündinud Austraalias, on ta töötanud nii kodumaal kui Saksamaal, praegu on aga Austrias „Viini Filharmonikute“ solist. Kontserdi tarmukas, tasakaalustatud saatepartii viitas vahest kõige selgemini M. Haselböcki headete dirigendiomadustele. *Kuigi ta pigistas Weberi sümfooniast välja kõik plussid, jäi see muusikaliselt siiski väheütlevaks.*

Beethoveni „Egmontist“ tunneme paljukordse kuulamise läbi põhjalikult vaid avamängu, aga see, mis vahepeal toimub (enne kui 10. osas taas kõlavad tuntud võidumotiivid), oli küllaltki huvitav. **L. Priimägi** luges F. Mosengeili ümberjutustust Goethe draamast nii, nagu see oli teose esmaettekandel Gewandhausis 1821. a. Niisugune vabadusih ja võitlusvaim tulvil jutustus seostus hästi tänase Eestimaa meeleoludega. **Siiralt ja poeetiliselt soleeris Meeli Kallastu kahes Klärcheni laulus, kuhu ainsana on alles jäänud Goethe originaaltekst.** Kõige haaravamama mälestuse jättis 8. osa — „Klärcheni surm“. Muudes osades domineerib lavamuusikale omane deklaratiivsus, aga väga heas mõttes!

12. detsembril tähistati Laulutaadi Gustav Ernesaksa 85. sünniaastapäeva Eesti Rahvusmeeskoori ja Vabariikliku Koorijuhitide Segakoori piduliku kontserdiga, kus dirigeerisid A. Soots, A. Üleoja, O. Oja,

E. Klas jt. G. Ernesaksa ja V. Tormise laulude kõrval esitati ka M. Si-saski „Litaania püha Maarjamaa auks“.

Jõulude eel ja ajal oli tallinlastel mitmeid võimalusi nautida harrast meeleolu loovaid kontserte. **Tallinna Poistekoor** laulis „Estonia“ kontserdisaalis kauneid jõululaule, „Hortus Musicus“ mängis Toomkirikus keskaja jõulumuusikat, 23. detsembril kinkis aga **Eesti Filharmonia Kammerkoor ja Tallinna Kammerorkester Tõnu Kaljuste dirigeerimisel** rohkele publikule ühe erakordselt ilusa ja meeltulendava Suure Jõulukontserdi.

Muidugi on Kaljuste koori maailmatase saanud meile aksioomiks, kuid igal uuel kohtumisel suudab ta taas millegagi üllatada-vaimustada. Pealegi äratab tähelepanu T. Kaljuste kui orkestridirigendi üha täiustuv meisterlikkus. *Orkestripartii täpselt paika pandud dünaamika, mis koori ja solisti üal ei mata ega tundu ka kunagi pelgalt saatja funktsiooni surutuna*, viitab dirigendi tarkusele ja äärmuseni teritatud kõrvale.

Kontserdi esimest poolt täitsis I osa G. F. Händeli oratoriumist „Messias“ ja koor „Halleluuja“, kus, väljendusrikkalt ja mängleva kergusga vokaaltehnilisi keerukusi ületades, soleerisid Kaia Urb ja Uku Joller. Teine pool algas hoopis arhailises tonaalsuses: M. Siimer oli tervikuks seadnud kolm väga vana eri mailt pärit jõululaulu. Edasigi rännati mööda Euroopat — prantsuse, saksa ja inglise laulud J. Rutteri ja A. Ohrvalli seades *avardasid meie „jõulurepertuaari“*, mis piirdub ikka vaid kümnekonna igituntuga. Kuigi kõik laulud kõlasid suurepäraselt, tõusis kontserdi kõrgpunktiks siiski kõige tuntum — A. Adami „Jõuluõõ“ *guest star'i* Pille Lille võrratus esituses. Vapustatud publik palus kordamist ja kogu esitusansambel tegi seda veelgi hingestatumalt.

Head vana-aasta lõppu soovis Eesti Kontsert oma sõpradele seekord „Kiigelaulukuiku“ ja „Corelli Consorti“ vahendusel, kes 31. jaanuaril vastavalt Raekojas ja Matkamajas jätsid lahkuva aastaga hüvasti.

Ines Rannap

tassitud laiali. Üks Rakvere kommunaalkorteri tubadest muudeti töötoaks. Siin olid ketassaag, hõvelmasin, metallivaluseadmed. Õnneks oli tegemist väga heade naabritega (õmbleja ja hambaarst). Kuna „väljast“ ei saanud enam midagi tellida, tuli endale teha selgeks mitmedki tehnoloogiad. Valmisid unikaalsed seadmed metalli töötlemiseks. Seoses oreлите remondiga kirikutes, pandi Moskva poolt peale kõrgendatud tulumaks tagasiulatavusega 4 aastat — 16 000 rbl. — tasumisega kuu aja jooksul. (Kuutööotasu oli siis umbes 75 rbl.). See ruineeris Eduard Kriisa tervise.

Kõigele vaatamata valmis 1958. a. Jõhvi kirikule uus orel. Seda ja Viljandi Jaani kiriku orelit ümberpaigutamist Põltsamaale võib lugeda alusepanekuks meie praegusele orelihitusele. Kasutan võimalust, et tänada õpetajaid H. Kuurmet ja O. Tallinna osaluse eest nendes suurtes ja julgetes ettevõtmistes.

1959. a. selgus, et üks vendadest, Harry, on sattunud ookeani taha ja ehitanud seal 18 orelit. Tekkis võimalus saada abi tööriistade ja materjalide näol. Ja mis kõige tähtsam — infot mujal tehtavast! Sai nimelt selgeks, et „põlve otsas“ töötades enam edasi ei jõua.

1968. a. ühineti Eesti Restauraatori Rakvere osakonnaga, mida juhatas Gunnar Kirss. Tänu temale hakkasid asjad kohe liikuma. Sellest perioodist võib nimetada uut orelit Tartu Muusikakoolile (1982) ja väga laiaulatuslikku Tallinna Pühavaimu kiriku orelit remonti (1991).

Koos uute tultega on meist saanud lõpuks iseseisev ettevõtte — a/s Kriisa Orelihitus. On muidugi raske võistelda masstootmise ja suurtööstusega, aga hakkama oleme senini saanud. 1991. a. valmis uus orel Rühnu kirikule (esikaanefoto), 1992 taastati orel Nõmme Rahu kirikule. Sellest oli alles ainult korpus ning vilepõhi. 1993. a. tegime põhjaliku remondi Rakvere Kolmainu kiriku pillile, jõuludeks taastasime Kolga-Jaani orelit. On olnud töid Soomes-Rootsis, kus hinnatakse meie teadmisi pneumaatiliste oreлите tundmises ja ka head käsitööoskust. Kuid kurb on vaadata, kuidas meie Eesti unikaalseid oreleid lastakse hävida teadmatuses ja harimatusest (näit. Väike-Maarja kirikus).

Jääb ainult loota, et kogudused kasvavad, tulevad tublid organistid ja jällegi vajatakse häid, korras oreleid!

... kus 1944—1989. a. töötas küll ajastaega teisenenud, kuid ikka väiksena püsinud grupp nn. koosseisulisi artiste, nagu siis ametlikult nimeitati nii vokaliste, instrumentaalsoliste, kontsertmeisterid, sõnakunstnikke, tantsijaid jt. Kui teiste liiduvabariikide pealinnade filharmooniates leidis pidevat rakendust kümneid lauljaid, viiuldajaid, tšelliste,

pianiste, lektoreid jne., siis meie filharmoonia püüdis läbi ajada peamiselt „mittekoosseisulistega“ ja hoidis vaid poolel palgal minimaalse arvu kunstiinimesi. Muidugi pidi iga hetk võtta olema kontsertmeisterid ja neid oli koosseisus ikka vähemalt kaks. Lauljate arv aga vähenes pidevalt, kuna lahkunute asemele enamasti uusi ei võetud. Ometi anti aastakümnete jooksul nende nappide jõududega tuhandeid kontserte ja viidi, nagu siis oli kombeks ütelda, muusikalist külakosti laadesse rahvamassidesse Eestimaal, Nõukogude Liidus ja raja taga.

Alustatud rubriik „Oli kord...“ püüab talletada ENSV Riikliku Filharmoonia eksisteerimisaastatel toimunud „koosseisuliste artistide“ meenutuste läbi. Alustan aga nende tutvustamisega, kes hiljem hakkavad oma mälestusi jagama.

Aino Vilimaa-Himbeki tööraamat on välja antud 19. IX 1950. a. ja lõpetatud 9. III 1982. a. Kaks rida, mille vahele mahub kõige tagasihoidlikuma arvestuse kohaselt neli ja poolt tuhat kontserti. A. Himbek on korrektselt vormistanud esinemiste nimekirja, aga kahjuks alles alates 1954. aastast, seega pole päris täpset arvu enam võimalik taastada. Kuid see polegi kõige olulisem. Nendelt 82-lt tihedalt täistrükitud lehelte vaatab vastu tükk eesti muusikakultuuri ajalugu, sest koos Aino Himbekiga on oma kunsti vahendanud kümned väga tuntud ja vähem teatud eesti interpreedi laial skaalal süvamuusikast estraadini.

Avan veel kord A. Himbeki tööraamatu, nüüd 26. leheküljelt. „Teadetele virgutustest ja autasudest“ on ette nähtud kaks lehte. 1970. a. tuli nende täissaamisel lisada kaante vahele uus tööraamat. Kui A. Himbek polnuks haigestumise tõttu sunnitud töölt lahkuma tublisti enne pensioni-iga, tulnuks tööraamatut veelgi paisutada. Kiitust eesrindliku töö eest on A. Himbekile avaldatud seitsmeteistkümnelt korral, tänu šeflustöö eest paaril korral, lisaks aukirjad, premeerimised jm.

Aino Himbek sündis 1931. a. Tallinnas riigiametniku perekonnas. Algul kodusena tütrekest kasvatatud ema Adele Vilimaa töötas hiljem aastakümneid „Estonia“ teatri piletikontrollijana. Isa, Hermann Vilimaa, kandis hoolt Tallinna veevärgi ja Gaasivabriku korraliku funktsioneerimise eest. 1941. a. sai Aino endale pisivenna Ülo.

Aastapäevad enne koolitee algust tegi Aino esimesi samme klaverimängus Tekla Koha juhatusel. Viimane üüris tuba Aino vanatädi korteris ja seal külas käies kuulas väike tüdruk põnevusega suure tädi harjutamist. Aino ilmne huvi asja vastu ajendaski vanemaid suunama tütre muusiku teele.

Tekla Koha sünnipäeval 1938. a. kohtus Aino oma tulevase klassijuhataja **Eleanora Soots-Tammega**, tänu kellele ta sai Pelgulinna Algkooli õpilaseks seaduses ettenähtud east aasta varem. E. Soots-Tamme meenutab Aino Himbek tänini suure südamesoojusega kui üht väga toredat, mitmekülgselt ja äärmiselt heatahtlikku õpetajat. Ta juhatas nii laulu- kui pillikoori ja pani koolikontsertidel esinema ka noore pianisti Aino Vilimaa.

See sünnipäev „läks ajalukku“ ka seoses Aino esmakordse esinemisega publiku ees — neljal käel koos Teklaga. Ja veel — sünnipäevalapsele kingiti pott valge sireliga, mis hiljem suvilaaias mulda istutati. Külmal talv tegi põõsale liiga, aga õitsema hakkas see uuesti 1944. a. suvel, kui sõja algul tagalasse evakueerunud Tekla Koha saabus taas kodulinna.

Niisiis tuli 1941. a. sügisel leida asendaja senisele klaveriõpetajale ja selleks said vaheldumisi **Theodor ja Sophie Lemba**, st. et tundi andis üks parasjagu kodus ja vaba olevatest abikaasadest.

Keskooli lõpetas Aino paralleelselt muusikaõpingutega. Hariduse tänaval asuv 8. Keskool kujunes tulihingelise laulupedagoogi Ludmilla Väinmaa eestvedamisel lausa muusikalise kallakuga kooliks. Seal tegutsesid koorid ja ansamblid, korraldati kontserte nii oma majas kui „Estonia“ kontserdisaalis. Muidugi pani L. Väinmaa rakkesse kõik muusikaõppurid — Aino saatis oma kaasõpilasi, võimlemisrühma, ansambleid ja esines alatiht solistina. Mida tähendab noorele muusikule rohke lavapraktika, teab igaüks, kes pürib Suurde Kunsti.

1944. a. sügisel astus Aino TR Konservatooriumi juures asuvasse Muusikakooli **Karl Sillakivi klassi**. Õpetajate vahetamine jätkus ka konservatooriumiaastail: I kursusel **Irmgard Kaudre**, alates II kursusest **Heljo Sepp**. 1956. a. kroonis Aino Vilimaa õpinguid diplom kiitusega. Huvitav on meenutada, et temaga koos said kutselisteks muusikuteks ka A. Oit, H. Kareva, V. Ojakäär, Ü. Vinter, A. Rjabov, A. Püvi ja E. Loit.

Kuidas hindad oma rohkeid õpetajaid ja õpetajate sundvahetust?

A.H.: „Mitmete pedagoogide juures õppimine pole üldsegi halb, sest igalt omandad midagi vaid talle ainuomast, mida mõnelt teiselt polegi võimalik saada. Muidugi ei taha ma sellega öelda, et õpetajaid peab pidevalt vahetama. Minu puhul oli see enamasti segastest aegadest põhjustatud paratamatus. Mul jagub häid sõnu igale. Nii sain Tekla Kohalt tugeva noodistlugemiseoskuse, sest mängisin temaga läbi palju mitmesugust repertuaari. Tänuhulka mõtlen Karl Sillakivile — ta oli fantastiline, igast asjast jäägitult innustuv õpetaja. Loogilise mõtlemise ja teoreetilise põhjendamiseoskusega tuntud Heljo Sepale jäi n.ö. viimane sõna. Tema juures hakkasin teadlikult suhtuma muusikalise lause arendusse, harmooniamuutustesse ja üldse kõigisse klaverimänguprobleemidesse.“ Pedagoogide soodsat mõju tõestas kõige ilmekamalt fakt, et juba muusikakooli päevil 1949. a. võis Aino asuda tööle: algul saatjana Teatrikooli liikumistundides H. Tohvelmanni ja J. Argi klassis, järgmisel aastal aga filharmoonia kontsertmeistrina. A. Himbek meenutab tunnustavalt N. Goldschmidti, kes, jälgides hoolega õpilaskontserte ja koolinoorte olümpiaade, valis välja just tema, esialgu asendama E. Lužinskajat, siis aga juba alalisele tööle.

○ Saatmas Margarita Voites

Kuidas tulid toime õppimise ja kutsetöö ühitamisega?

A.H.: „Jooksin ühe ja teise vahet; õnneks asus „Konts“ siis keset linna ja nii polnudki erilisi probleeme proovideks kokkuleppimisega tundide vaheajale. Ei mäleta, millal ma harjutasin, sest veel hilisõhtul, sageli südaööni, toimusid Ullo Toomi rahvatantsurühma harjutused. Ent bridžimänguks leidsin ikkagi aega koos Ilmar Talviku, Heino Kaljuste, Arvo Ratasepa ja teistega. Meil käis mängimas ka mu tulevane mees **Valdur Himbek**, aga siis pakkus ta mulle huvi vaid vastasmängijana.“

Ometi viis saatus Aino ja Valduri kokku „teisel tasandil“ ja 1957. a. nad abiellusid. Mart sündis 1958. a., kaksikud Mait ja Madis 1962. Kui varem rabeles Aino töö ja õppimise vahel, tuli nüüd *end jagada töö ja laste vahel*. Ta tuli kahel rindel ikka vapralt toime.

Kõigi 32 tööaasta jooksul lavale truuks jäänuna proovis A. Himbek korraks ka pedagoogina töötada TR Konservatooriumi kontsertmeistriklassis. Teda soovitas **Elsa Avesson**, kes ilmselt nägi Ainos oma töö jätkajat. Paraku takistas tervise halvenemine töötamast nii, nagu Aino seda õigeaks pidas. Tema meelest peab õpetaja kogu läbivõetavat repertuaari mitte ainult põhjalikult tundma, vaid olema valmis ka kõike iga hetk ette mängima.

Kuigi A. Himbeki ametinimetus — kontsertmeister — eeldas vaid saatmist, *esines ta peaegu pooltel kontsertidel — umbes 2300 korda — ka solistina*. Küsimusele, milliste kriteeriumide järgi valis ta repertuaari, vastab Aino poolnaljatamisi: „Eks ikka klaverite järgi!“ *Enamasti töötasid tõrgeteta ja olid paremini hääles just mustad klahvid, seega tuli valida paljude bemollide või dieesidega palu*, nagu Hatšaturjani „Toccata“, Rahmaninovi Preljüüd cis-moll või Lizti Rigoletto — parafraas. Aga arvestada tuli ka publiku eelistusi, eriti estraadiõhtutel. Muidugi leidis väga häid instrumente, millel võis naudinguga mängida kõike meelepärast: Chopini, Pärti, Beethovenit... Loeng-kontserdil esitas aga lektor oma konkreetsed soovid: olgu olla „Kägu“ või „Vokk“, „Päikeseloojang“ või „Äikesetorm“, olgu olla Tšaikovski või Prokofjev, Händel või Purcell... Sageli tuli mõne päevaga leida noodid ja pala selgeks õppida. Ja olla alati vormis ning heas tujus,

nii 31. detsembri hilisõhtul, kui sind tabavad 12 väga tähtsat kellalööki keset poloneesi, kui ka ühe tavalise esmaspäeva hommikul kell 8.30, kui saalitäis pisut uniseid koolilapsi tahab kuulda nirgi iseloomu interpreteerimist klaveril.

Küsimuse puhul, keda ta on 32 aasta jooksul saatnud, jääb A. Himbek kimbatusse, sest lihtsam oleks üles lugeda neid interpreete, kellega tal pole koostööd olnud. Aga siiski proovin tuntumad kirja panna selles järjekorras, nagu nad on Aino Himbeki arhiivis alates 1954. a. üles märgitud: **O. Raukas, M. Kodanipork, V. Gurjev, O. Lund, V. Sapožnin, V. Nelus, G. Ots, N. Järvi (ksülofonil), J. Siimon, E. Laidre, J. Reinaste, K. Tennaasar, T. Maiste, J. Gerretz, U. Tauts, H. Krumm, R. Rannap, G. Taleš, J. Pärj, T. Tralla (375 korral)*, T. Velmet, M. Voites (137 korral)*, M. Palm, M. Teearu, L. Tammel, H. Altrov** ja palju, palju teisi. Oma soolokontserdi kava on koos A. Himbekiga viinud publiku ette **M. Voites, E. Laidre, J. Siimon, Ü. Vilimaa, J. Pärj** jpt.

Kellega oli kergem-meeldavam koos musitseerida?

A.H.: „Kõigi nendega, kellega tegime piisavalt proove, tundmaks end laval kindlana ja rahulikuna. Mäletan, et Ots ja Kuusik ei armastanud eriti ettevalmistustööd, enamasti tegime vahetult enne kontserti kuskil tagaruumis pianino peal kähku läbi ja läks... *Raske oli siis, kui Leningradi lektoril Kruglovil kaasas olnud solistidel puudus oma saatja. Hommikul tulid nad võõra repertuaari, sageli suurte ooperistseenidega, proovi, pealelõunal aga pidin kõigega korralikult toime tulema.*

Aga ka hea ettevalmistuse puhul võis halb instrument kõik ära rikkuda. Ükskord Baskini-Järveti kontserdil Jõhvis jäid kõik valged klahvid alla. Rait Ivalo istus siis oma esinemisest vabal ajal minu kõrval ja tõstis jõudumööda klahvikesed oma kohale tagasi. Kahjuks kogesime sageli, et pedaal ei tööta, klaver on häälestamata, osa klahve ei löö, klahvidel puuduvad luukatted...“

Allakirjutanu lisab veel oma pretsedenditu kogemuse — ühe Tartumaa kultuurimaja klaveril oli tempereerimata häälestus!

Niisugust Eestimaa asustatud punkti, kus Aino Himbek poleks esinenud, annab kaardil otsida. Ka meie tolleaegne „suur kodumaa“ on tihedalt kaetud: Moskva, Leningrad, Läti, Leedu, Moldaavia, Valgevene, Ukraina, Armeenia, Kasahhi, Usbeki, Aserbaidžaan, Turkmeenia ja Vene Föderatsiooni linnad Kaliningrad, Novo-Kuznetsk, Irkutsk, Uljanovsk, Murmansk, Omsk ja Kostroma ning sageli ka nende ümbruskond.

Piiri taha vanas mõistes sõitis A. Himbek neljal korral: Soome 1957. a. N. Liidu brigaadiga, kuhu kuulusid ka E. Laidre, V. Sapožnin ja V. Fridolina, 1966. a. aga K. Tennaasare ja akrobaadipaari Druus-Fatkiniga. Itaaliasse ja Maltasse koos M. Voitese ja V. Daunorasega ning Indiasse eesti lavakunstnikega.

Olulise jälje on A. Himbek jätnud ka Eesti Raadio, fonoteeki: lindistanud selle jaoks täpselt 100 korda.

Lõpetan pianist Aino Himbeki põgusa tutvustuse. Nagu eespoolt lubatud, ilmuvad tema mälestused omal ajal koos teiste asjaosaliste meenutustega.

* Juubeliteks tehtud arvestused.

Das europäische Musikfest in München vom 1.–31. Oktober 1993

See lugu oli planeeritud detsembrikuu lehte, kuid toimetusesiseste segaduste tõttu jäi välja. Kuigi ta on nüüd mõneki vananenud, avaldame ta siiski hilinemisega. Kas või selleks, et anda meie lugejaile objektiivset pilti sellest, kui erinevalt hindavad välismaised kriitikud meie muusikute esinemisi. On ju meil mõnigi kord nii, et kodupublikule tehakse teatavaks vaid meeldivad vastukajad, kriitilisematest, koguni mahategevatest, aga vaikitakse.

(Toim.)

Münchenis ilmuvas „Abendzeitungis“ („Öhtuleht“) kirjutab **Marianne Reissinger** 2. novembril 1993. a. pealkirja all „Kõik maailmas on narrus“ Sveitsi, Eesti ja Euroopa Ühenduse staaride lõppkontsertidest artikli, mille ühes meile mitte just eriti meelepärases lõigus on juttu tehtud ka meie esindajatest.

„Prinzregent-teatris jäi Eesti president Lennart Meri oma väite juurde 50(!) aastasada väldanud kultuuri olemasolust. Nagu mõnigi temale eelnenud kõneleja, töötles Meri oma fraaside-sümfoonia palju rahvuslikke mõtteid; ka tema näeb Euroopas vaevalt ühist ülesannet, pigem juba Lääne-Euroopa kohustust erapooletult Ida majanduslikult „vallutada“. Muusika sinna juurde kõlas kummaliselt lahjalt: Heino Elleri (1887–1970) „Koidus“ laskisid Eesti Riiklik Sümfooniaorkester ja dirigent Arvo Volmer kuulda unistust päikesetõusust läänes; ilus ja väljakuuluvat emotsionaalne oli Eduard Tubina (1905–1982) 2. Viulikoncert (Arvo Leibur), samuti Erkki-Sven Tüüri (34) „Aegruum“ ja isegi Arvo Pärdi (58) 3. sümfoonia.“ Ja kõik!

Sama kuupäevaga dateeritud „Süddeutsche Zeitungis“ Müncheni „EUROMUSICALE“ lõpetamisele pühendatud **Albrecht Roeselleri** artiklis „Sügisese muusikalised nelipühad“ nimetatakse Eestit vaid üks kord järgneva seoses: „Sajandi vanameistrite Carl Nielsen, Ralph Vaughan Williamsi, Bela Bartoki, Jean Sibeliusi või Witold Lutoslawski — kellelt õnnekombel mõned haruldased näited programmides esile kerkisid — loomingu folkloristlikku päritolu hindab nüüdisaegne avangard küll armuliselt; ent samas on kõikide maade kontsertides — Rumeeniast Islandini ja EESTIST Türgimaani — palju kaasaegset, mis seni veel igaviku-väärtuslikkuse pitsatit ei kanna ja tõenäoliselt selleni ka kunagi ei jõua.“

Ka 8. novembri „Süddeutsche Zeitungis“ rubriigis „Aktuelle Kritik“ räägitakse vaid Sveitsi orkestri ja solistide esinemistest. Ei sõnagi ERSO kontserdist.

„Tageszeitungis“ kirjutab 2. novembril E. Lindemeier: „Oktoobrikuu, vaatamata oma 31 päevale, polnud piisavalt pikk, et olemasolevaid ja juurdepalutud Euroopa 33 orkestrit õhtukontsertideks paika panna. Nii pidigi Eesti Riiklik Sümfooniaorkester leppima matineega — päevase kontserdiga. Prinzregent-teatris polnud eestlastel midagi kahetseda. Oli kindlustatud rahvast täis maja ja palju ülevat vaimustust nende poolt esitatavale.“

Loomulikult ei vaja Arvo Pärt eraldi tutvustamist. Tema teos on juba ammu leidnud ülemaailmse tunnustuse. Tema 3. sümfoonia oli ka siin programmis tippteos.

Huvitavaim helitöö oli kahtlemata Räätsa noore õpilase Erkki-Sven Tüüri „Aegruum“, milles helilooja püüab leida tasakaalustamise võimalusi rocki ja klassika vahel. Rõõmstutavaima leiuna võib ära märkida noort virtuoosset viuldajat Arvo Leiburit. Ta mängis Eduard Tubina 2. viulikoncerti, mis järgis pigem Prokofjevi kui Sibeliusi eeskujule, ja täitis ruumi tugevat muljet avaldavate algupäraste kadentside kõlaga.

Sissejuhatuseks oli Heino Elleri hilisromantiline-impressionistlik eklektiline „Koit“ sajandivahetuse stiilis — natuke Griegi, natuke Rimski-Korsakovi.

Arvo Volmer dirigeeris suurekoosseisulist orkestrit vaimustusega, hoogsalt ja säravalt.

Pärast folkloorilähedaste lisapalade esitamist kõlas kõikidele lavalolijatele tugev-tugev aplaus.“

„Deutsche Zeitungis“ kirjutab 5. novembril pealkirja all „Eesti idealistid“ Klaus Bennet: „Ühemiljonilisel Eesti rahval on praegusel ajal kahtlemata märkimisväärsed probleeme, nii majanduslikke kui poliitilisi, aga tal on olemas ka oma tark esindaja — ajaloolane-kirjanik ja dokumentaalfilmide looja Lennart Meri, kes juba üle ühe aasta püsib presidendina selle maa tippjuhi kohal. Oma eluloolt ja hariduselt euroopalik universalist, samas aga väga hästi oma rahva väärtusi hindav.“

Paljukiidetud südamliku kõnelejana püüdis Meri Eesti matineel Prinzregent-teatris võita kaasaalamist oma rahva viis aastatuhandet kestnud kultuurile, mis mitte kunagi polevat viinud ökoloogilise konfliktini inimese ja looduse vahel.

Kas Eesti kui tuleviku mudel?

Ei, seda nüüd küll mitte. Aga kui ideeliselt tähtsat partnerit end Idasse avarduva ja diferentseeruva Euroopa pildile õpite Eestimaad temale omase väärtuste-süsteemiga põhjalikult hindama.

Muusikalist Eestit armastatakse selletagi juba pikemat aega — tänu Arvo Pärstile, kelle kaudu võideti helikunstile tagasi arhailised dimensioonid, mis usuti juba kadunud olevat.

Sellegipoolest pole tema muusika eranditult pilku minevikku heitev, nagu seda ka võis tema 3-ndast sümfooniast järeldada; see pigem taastab sildu kunagise ja tänapäevase vahel, vihjab kaasaja kurnav-palavikulise elutunnetuse vajadusele pöörduda aegumatusse valdkonda, loob otsekuu sakraalse aura väljapool kõiki moe- ja ajavoolusid. Pärdi kõrval mõjusid Heino Elleri sümfooniline poem „Koit“ ja Eduard Tubina 2. viulikoncert pigem lihtsalt ja korduvõndsalt (seda enam, et viuldaja Arvo Leibur näitas oma meisterlikkust suhteliselt selgelt). Erkki-Sven Tüüri heliteosest „Aegruum“ saime aga teada, et Eestis on olemas siiski ka agressiivsemat avangardi.

Tüür ei eita oma põlvnemist rock-muusikast ja tähelepanuäratavalt paljude naismuusikutega Eesti Riiklik Sümfooniaorkester pakkus dunaamilise Arvo Volmeri juhatusel vaimustusega jõuliselt piirjoonestatud helide möllu.

Kuna orkestri finantsiline varustatus pole rahvusvahelise tasemega võrreldav, on selle seis lisaks üsna armetu: seda enam jätts sügava mulje muusikute kaljukindl eestiliste ideaalide taotlemine.“

Ajalohes „Münchener Merkur“ kirjutab 2. novembril Karl Robert Brachtel: „Eesti Riiklik Sümfooniaorkester püüdis kõigest väest tutvustada silmapaistvamaid kodumaiseid heliloojaid. Kontsert algas riigi presidendi Lennart Meri vilunud tervituskõnega ja „Koiduga“, ühe 1918. a. loodud hilisromantilise orkestrilaga Heino Elleri, kelle õpilane Eduard Tubin 1944. a. alaliselt asus elama Rootsi, kus 4 aastat hiljem tuli esiettekandele tema 2. viulikoncert. 3-osaline postimpressionistlik pala kõlab väga hästi ja sisaldab suurel määral originaalset substantsi. Arvo Leibur oli kütkestav, tehniliselt kogenud solist.“

Seejärel esitati Erkki-Sven Tüürilt „Aegruum“ (1991), täidetud uue muusika sõnavaraga: lahkeliiliste kõlapindadega, erutatud, liikumapaneva jõuga, kriiskavate vahelehuüetega. Nii helilooja kui ka selle matinee dirigendi Arvo Volmeri edu oli imetlusväärne. Lõpetati tuntuima eestlase Arvo Pärdi 3. sümfooniaga (1971). See üheosaline 20 minutit kestev teos pärineb tema antiikmuusika vastu huvi tundmise ajajärgust. Selles seostatakse gootika sugemeid modaalse tonaliteedi ja lineaarse osaga, lastakse 9 vaskpühkipillil esitada koraali. See on otsekohese, täpse sisu väljenduse ja range mõjuga teos...“

H. Kõlar

Aastavahetus 1923—1924 oli sündmusterohe. Tehti ettevalmistusi Tallinna Kõrge-ma Muusikakooli konservatooriumina riigikooliks kuulutamiseks. Haridus- ja rahandusministeerium leppisid kokku, et õppeasutuse akadeemilises osas jääb õppejõudude koormuseks 18 nädalatundi, eelkursusel ja draamaklassis aga 24. Muref tegi konservatooriumi maja kordaseadmine. Selleks loodeti saada Kultuurkapitalilt 15 milj. marka.

Kõne all oli muidki rahaasju. R. Tobiase lesk, kes tolla elas Tartus, pöördus haridusministri poole ettepanekuga, et riik omandaks tema mehe töid koguväärtuses umbes 4 milj. marka. Haridusminister oli nõus ostma töid 400 000 marga eest.

„Päevaleht“ teatas, et Mari Saar peab plaani kolida Ameerikasse. Tema aine-line seisukord olevat kehv, Eestis ei elatavat end ära.

Eesti muusika oli aga äratanud maailmas tähelepanu. Budapesti üliõpilaskoor korraldas sealse Muusikaakadeemia saalis Eesti õhtu, kus näidati ka udupilte meie maa kaunimastest kohtadest ja anti ülevaade Eesti ajalool. Eesti keeles esitati laule Aino Tamme rahvalaulude kogust. Kavas oli ka Miina Härma „Meeste laul“ ja Artur Kapi „See on Eesti laul“. Kõiki ettekandeid kuulati suure tähelepanuga ja tormiliste nõudmistega peale tuli neid korrata.

Taani kuningliku ooperi koor soovis saada 6 eesti rahvaviiside põhjal loodud segakoorilaulu. Lauljate Liidu soovitusel saadeti neile A. Kapi „Palumine“, M. Härma „Tuljak“ ja „Lauliku lapsepõli“, M. Saare „Meie elu“, Juhan Aaviku „Laulu võim“ ja Cyrillus Kreegi „Sirisege, sirbikesed“. Nootidele lisati taanikeelne tõlge ja helilootele lühiloolud.

Need autorid hiilgasid oma lauludega ka Eestis. Sooja vastuvõtu osaliseks said Tallinna Meestelaulu Seltsi kontserdil, mida juhatas Konstantin Törnpu, A. Kapi „Ilgatus“, Törnpu enda „Talvine õhtu“ ning soomlaste Sibeliuse, Kuula ja Järnefeldti laulud. „Päevaleht“ kirjutas: „Peab tunnustama, et see viimasel ajal veel tublisti suurenenud meeskoor tõesti head pakub oma ilusa, jõurikka ning äratasandatud häälematerjali tõttu ja kunstiliselt väljatöötatud ettekande viisiga. Erilist tähelepanu äratasid kõlarikkad tenorid, ulatades rinnaregistriga kuni kõrge do-ni. Üllatavaid tagajärgi näitas koor piano laulmises, kus kõige ilusamalt kõlas üliõrn pianissimo ilma sõnadeta.“

Karl Leinuse segakoor äratas oma kontserdil tähelepanu ilusate bassidega, kelle hulgas leidis isegi oktavise. Esineti ilmekalt, vaimustatud ettekandelaadiga ja selge diktsiooniga.

Leinusele ei jäänud alla Tuudur Veffik oma noorte segakooriga „Tungal“. Noorte ja värskete häälte kõlarikkus, rütmiline kindlus ühenduses distsiplineeritud koos-lauluga võimaldasid koorijuhil saavutada tähelepanuväärseid ja häid tulemusi.

Lauluselts „Ilo“ Dionysyi Orgussaare taktikepi all võttis ette kontserdireisi Riiga, peatudes tagasisõidul ka Tartus. J. Aavik kurtis, et Tartu publik ei võtnud vaevaks ilmuda sellele kontserdile. Koor aga laulis hästi. Rütm oli kindel ja dünaamilised varjudid mitmekesised. Läti ajaleht „Jau-nakas Zinas“ kirjutas: „Ilo“ laulukoori ülesanne on olnud kahesugune. Esiteks — Eesti kunsti ja muusika propageerimine. Ja teiseks — sõbraliku vahekorra loomine ja kinnitamine Eesti ja Läti vahel. Tallinnlased on mõlemad eesmärgid saavutanud.“

Järjekordselt oli suur edu prof. Nikolai Orlovi. Ta osales prof. Glehni korraldatud kammermuusikaõhtul Mustpeade saalis

○ N. Orlovi foto pühendusega M. Lüdigile

ning andis soolokontserdid Tallinnas ja Tartus. „Äärmiselt huvitav eeskava ja kunstniku iseäranis hea mängutuju hoolitse-sid täieliku kunstilise nautingu eest,“ kirjutas Theodor Lemba. „Orlov kandis kõik läbimõeldult ja peenelt ette,“ täiendab teda vend Artur Lemba. „Raske on siin arvustust kirjutada, kui terve ettekanne esimesest kuni viimase numbrini on täis joovastavat ilu, kõlalist kultuuri, peeneid varjundusi, vahelduvaid meeleolusid ja karakteristikat. See ei olnud mäng tavalises mõttes, see oli ülev kunstiteenistus, mis joovastab, liigutab, rõõmustab, ülendab,“ arvas Juhan Aavik Tartus.

Mida siis mängis prof. Orlov? Chopini suur h-moll Sonaat, mille ilmekas ja värvikas ettekanne tunnistas haruldast muusikalist küpsust, tehniliselt viimase täiuseni viidud Chopini F-duur Etüüd, kirgliku tempera-mendi ja energiaga esitatud Skrjabini IV Sonaat ja Liszti harvamängitud 15. rapsöödia.

„Estonias“ esietendus Leo Falli operett „Hispaania ööbik“. See oli hiilgavalt lavas-tatud, tantsud toredad, kostüümid kallid. Oma ülesannete kõrgusel olid Helmi Einer, Alfred ja Grete Sällik, groteskne oli Agathon Lüdigi. Opereti puuduseks leiti olevat, nagu „Madame Pompadouri“ pu-hulgi, muusikata lõpp, mida ei suutnud asendada kahvatu dialoog.

„Estonias“ tuli aastavahetusel välja veel teinegi operett — Oskar Straussi „Viimne vals“. Peaosad olid siingi Helmi Eineri ja Alfred Sälliku kindlates kätes. Koomiline oli Eduard Kurnim. Pr. Päts-Jakobson lõi väga kena lapse kuju. Kahjuks polnud tal selles osas peaaegu midagi laulda. Efektsed dekoratsioonid ja uued kostüümid aitasid tõsta head muljet.

„Vanemuises“ tuli lavale Karl Hajos'i operett „Punane Kass“ — selle poolest iseäralik lavatükk, et puudusid ansambli ja koorid, muusika baseerus aga fokstrotil ja šimmil. Tegevus käis ühes Berliini öölokaa-lis, kus teadagi tuli ette pikantseid olukordi. Laval olid juba tuttavad operetijõud: pr. Pöder-Roht, hr-d Pettai, Vaino, Viss-mann-Viisimaa jt.

Üle hulga aja juhatas sümfooniakontserti jälle Artur Kapp. Sügava mulje oma muusikalise küpsusega, stiilse ja ajastu vaimu välja peetud ettekandega jättis Beethoveni III Sümfoonia. Kahvatult esines sel kontserdil aga Veera Brock. Rohkem oleks talle sobinud mõni Liszti, Rubinsteini või Saint-Saënsi pala, mitte aga Schumanni klaverikontsert, mida ta ette kandis.

Veel teisigi huvitavaid dirigente võis näha aastavahetusel „Estonia“ sümfoonia-orkestri ees. Saksa saatkonna poolt korraldatud Beethoveni-Wagneri õhtul ju-hatas prof. Franz Mikorey Münchenist. 23. rahvakontserti dirigees Juhan Simm Tartust, kusjuures kavas oli sel puhul muidugi ka üks tema enda töö — „Vaimupiigade tants“ näidendist „Kalevi-poeg ja Sarvik“.

Simm astus üles veel teiselgi sümfoonia-kontserdil, kus peateoseks oli Sindingi d-moll Sümfoonia. Theodor Lemba kirjutas: „Hr. Simm on vilunud koori- ja orkestrijuha-taja; vali rütm, põhjalik partituuri tundmine ja elav temperament — need on tema omadused.“ Kuid T. Lemba lisas ka, et „kahjuks on orkestrijuhil kalduvus tugevaid kõlalisi jõuavaldusi ülekaalus hoida ja õrnu helisemise iludusi harva tarvitada, mispä-rast ka lõpuosas suurtes tõusudes ei jätkunud püsivust jõudude lõpuni kasvata-miseks.“

Skrjabini helitöödele pühendatud kontserti juhatas Juhan Aavik. Läti helilooja Alfreds Kalniņš, kes külastas seda kontserti, märkis, et Aavik oli varasemate aastatega võrreldes märksa parem. Ainult kahe proovi järel dirigeeris ta nii kindlalt, et ettekanne muutus sündmuseks. Osavalt juhtis ta ka keerulist kaasmängu fis-moll Klaverikontserdile, mida sellepärast, et noodid alles hommikul päralt olid jõudnud, ainult üks kord oli proovitud (solist oli Artur Lemba).

Tätsaim sündmus aastavahetusel 1923—1924 oli kindlasti Tallinna Kaarli kiriku uue oreli sisseõnnistamine 16. detsembril ja esimene täismööduline kontsert 20. jaanuaril (16. detsembril oli vaid osa orelist koos). Esinesid kolm vastuvõtukomisjonis osale-nud kange muusikameest: helilooja Artur Kapp, selleaegne Kaarli kiriku organist Mihkel Lüdigi ja komisjoni välisliige Alfreds Kalniņš. A. Kapp mängis omaenda teost: variatsioonid koraali „Su poole, Issand, südamest“ teemale. Ka A. Kalniņši kavas oli teos eesti heliloojal — Peeter Süda g-moll Fuuga, peale selle C. Francki Koraal nr. 3. M. Lüdigi ülesanne oli kõige raskem — tema esitas J. S. Bachi „Passacaglia“. Oreli saatel astusid üles ka lauljad Ella Masing-Grünberg ja Aleksander Arder ning viiulikunstnik Alfred Pappmehl. Orel oli võimas — suurimad Põhjamaades. Tal oli pedaal ja 3 manuaali, 87 registrit ja 5196 vilet. See orel on veel praegugi Kaarli kirikus.

Mati Märtn

○ M. Lüdigi (vasakul) ja Walcheri firma esin-daja Kaarli kiriku uue oreli juures selle vastu- võtmise aegu

Wagneri fenomen

Algus „ML“-s 15/16 (1993. a.)

Igatsus, mille arutust võib rävada ainult lõpp, kui arm ja surm ühtivad nirvaanas. Wagneri „loobumine“ Mathildest tuleneb niisiis tema filosoofiast, mis näib Schopenhaueri kaudu saabuvat budismi.¹⁷ Isegi nii saab Wagner temale iseloomulikult hakkama nii koogi hoidmise kui söömisega sel teel, et vihjab Mathildet olevat teda reetnud — nagu tegi Jessie Laussot, keda ta põlastas selle eest, et viimane võttis lõpuks kuulda oma mehe ja ema arukaid, mitte armukese nõuandeid.

*Nagu arvata võib, levib erootika ja loobumuse vahel kõikumine Wagneri tehnika keskmesse: tema painavalt korratud kromaatilised sekventsiv tunglevad liikuma (moduleerima), kuid langevad seejärel jälle ning jälle oma lähtesse, proovimaks taas, harilikult veidi kõrgemal.**

Kui „Tristan“ kujutab Wagneri järjepidevuse Apoteoosi, on see skeem vaevalt vähem võimas tema järgmisena kavandatud ooperis, mida tal viimasena õnnestus lõpetada. Oma harjunud viisil asjast aru saades teadis Wagner, et „Parsifal“ oli „Tristani“ järg, ja selgitas oma ideed 1860. aastal hiilgavas kirjas Mathildele, mis kattub veelgi suurejoonelisema kirjaga Ludwigile. Tume vend — Hageni kuju — on jõuliselt hüljatud või muundatud Klingsoris, kõrtsimustkunstnikus. Kuid see ei tähenda, et tumedus ei toimiks, sest Kundry kahepalgelises kujus on Isolde kokku viidud Melotreeturiga.¹⁸ Kundry on Eedeni madu-sireen, olevus, kelle himur suudlus lunastab Parsifali — Puhata Narri, kes kangelasliku Siegfriedi asemel haletseb „maailma haava“.¹⁹ Tristani (oletamisi seksuaalne) haav on temalt üle kantud Amfortasele, Surevale Kuningale. Kuigi lugu ei saanud juhtuda väljaspool kristlikku mõjuala, ei pea see tingimata olema kristlik teema, ja Nietzsche, rünnates Wagnerit, vastukaaluks endisele jumaldamisele, oli Wagnerit „silma kirjalikkuses“ süüdistades ebaõiglane. Pigem on see vabanemine Tristani ja Isolde teadvuse koormast, edasimineku nende põletava kromatismi teel; ja harmoonilise polüfoonia uskumatult aeglasel kulus on aeg, nagu Gurnemanz²⁰ ütleb, „kosmosega üks“. Harmoonilise pulsi aeglasel „Parsifalis“ võib olla isegi enam prohvetlik saavutus kui Tristani kromatism. See on viimase piirini läinud lahtiütlemine tahte domineerimisest, millest euroopa ooperi põhimõte — inimtegevuse jäljendamine — on vaurikkalt edasi arenenud. „Parsifal“ avastab raja läbi Pimedada Metsa, mida Debussy („Pelleas ja Melisande“) ning Schönberg („Verklärte Nacht“ ja „Erwartung“) pidid järgima. Wagneri teadmise ulatus sellest, mida ta oli teinud, tundub uskumatu — kuni kirjadest ilmneb, et Kunst ja Elu polnud tema jaoks mitte paralleelsed, vaid samased nähtused.

Just nagu „Tristan“ ja „Parsifal“ meid hoolimatult oma tulvavees edasi kannavad, viivad need kirjad meid jalust mitte ainult oma seninägematu energia, vaid ka oma elu ja armastuse jaatamisega. Wagner piinab end armuheitmatult; ta pakub nõnda palju, et võime mõista, miks nii mehed kui naised andsid talle kõik, mis neil oli, heitumata tema „kaabaklikust“ käitumisest, millele ta võis

alati leida moraalse eneseõigustuse. Wagneri ainus tuttav-sõber-armsam, kes jäi suhteliselt ükskõikseks, oli tema kaudne kaasa Minna: provintsi-tüdruk, kellele meeldinuks kindel sissetulek, kodu ja lapsed, ja kes ei tunnetanud piisavalt Richardi geeniust, tunnistamaks seda rahuldavaks aseaineks.²¹ Siiski vajas Wagner teda kodumugavuste jaoks, proovis mitte olla toorelt brutaalne oma truudusetuses ja katsus aeg-ajalt tema eest hoolt kanda nende pikkade aastate vältel, mil naine elas üksildasena ja haiglasena mitte ainult temast lahus, vaid ka teisel maal. Wagner kirjutas talle pidevalt ja muidugi ohtrasõnaliselt, kuigi pöördumised nagu „vana armas“, „vaene vana“ või isegi „vaene vana Minna“ vastasid vaevalt adressaadi maitsele.²² Siiski näitab see, milline paik Minnal oli paljude eraldusaastate jooksul Wagneri kujutlusmaailmas. Wagner polnud üleolev, kui ta nii tähistas Minna kannatusi talle sobilike sõnadega, nagu ta haletses haigete või piinatud loomade vaevu, mida pidas õudsemateks inimeste hädadest, sest loomad on tummad ega mõista toimuvat. Wagneri vanne ja õnn oli see, et ta hästi teadis: „Sõrmus“ peab lõppema jumalate hukuga ja inimesed saama tema illusioonist julgust nagu ka illusiooni tema julgusest. „Götterdämmerung“ („Jumalatehämarus“ — Toim.), milles „teadvus“ naaseb lähteainesse — tulle ning vette. — on rohkem kui tavalises mõttes Wagneri võimsaim teos.

„Götterdämmerung“, neljas ooper „Sõrmuse“ tsüklist ja osa tsükli kolmandast ooperist „Siegfried“, olid lõpetatud enne, kui Wagneril sai täiesti valmis „Parsifal“, kuigi mitte enne, kui viimase luustik oli paigas. Ka „Parsifali“, *opus Ultimum*'i valmimine lükati edasi, sest, leevendamaks „Tristani“ ängi, naasis Wagner teise kava, „Meistersingeri“ („Nürnbergi meisterlauljad“ — Toim.) juurde, millega oli tegelnud juba nii vara kui 1845. aastal. Kakskümmend aastat hiljem soovis Wagner ikka veel, et sellest tuleks koomiline ooper, ja kreealikus tähenduses ongi see nii. Tegevus toimub tõelises linnas, keskaegses Nürnbergis; ooper kätkeb paljusid elemente, mida Wagner on „noppinud“ traditsioonilisest ooperist, sest see sisaldab kui mitte harilikke aardeid, siis vähemalt Auhinnalaulu ning on tulvil röömsa fugato „kүнarnukitunnet“ ja sotsiaalse solidaarsuse tantse. Muusikaalse teema juurde kuulub argine tõelus, milles see tundub toimivat, ja see toimibki, hoolimata Wagneri viitest ajakirjanikele ja suurele publikule, et päriselt kulgeb tegevus ainult Waltheri ja Sachsi peas.²³

Walther on Siegfried-Wagner, Kunstnik-Kangelane, Sachs aga Wotan-Wagner, Suur Loobuja, kes armastab ja kaotab. Gildide viletsad tülid ning akademismi vimbaka türannia tühistab täiuslik armastus ja igavene armastatu kannab Eva nime, sest ta on paradüüsilik ja abikaasa Uuele Aadamale. Nagu Elsa, varasem Eva „Lohengrinis“, on Evagi Saksa Rahvas, seega muutub isiklik müüt ühiskondlikuks. See on põhjus, miks „Meistersinger“ pendeldab naturalistlikust esitusest, nagu Beckmesseri häälestamatus, ulmleva ekstravagantsini, nagu Saksa Rahva viljakuseriitus finaalis. Taas teatab Wagner 1864. aastal Constantin Franzile kirjutatud kirjas päris selgelt, et tema

* Kursiivis laotud osa katab Wagneri sama elu ja loomeperioodi, millest oli juttu 1993. aasta „ML“-i 13.—14. numbris ilmunud artiklis „Mälestussammas armastusele“.

suhe Ludwig II-ga võib muuta maailma; tema kunst ei saa olema mitte ainult „uus religioon“, vaid religioon, mis sisaldab uut ühiskondlikku ning poliitilist formatsiooni: „Minu kunstiideaal püsib või hävib ühes Saksamaa päästmisega. Kui see unelm teostub, saavutab Saksamaa oma ettemääratud suuruse.“ Sey avaldus on varasemaist veelgi suurema tähendusega, sest „Meistersingeri“ kolmanda vaatuse peos elustub Waltheri kõnes Uue Ajastu tõelise muusika kõla, niisama üleküpselt kromaatileine, nagu Tristani surmahetk, kuna Sachs siidantlõhestav monoloog pihub, et kogu poeesia on ainult see, mida ulmade tõde on ilmutanud.

Wagner teadis vaistuliselt, et lõpukooris hümnina kõlanud üleskutse blondi aaria rassi solidaarsusele oli pettus; lisaks võib auhinnalaulu ennast, sarnaselt Elgari *Land of Hope and Glory*'ga („Lootuse ja kuulsuse maa“ — Toim.) kirjeldada, kuigi mitte hüljata kui geeniuse lihastumist. Muidugi on sellel vähe ühist natside triumfimarsiga; Wagneri kunsti põhiloomus annab vähemalt „Tristanist“ peale eelise unistajale, mitte teoinimesele. Tol korral nägi Wagner ennast Hans Sachsina, jumalast inspireeritud laulikuna, kes tallutas rahva kingi, laskmaks neid käia elu kiiremaidki radu pidi. Wagneri unelmatemaailmas oli Sachs Ristija Johannes nagu Cosima von Bülow oli kaitsepühak.²⁴ Saades armukesteks, näitasid Richard ning Cosima üles vähem, austust naise isa Ferencz Liszti tunnete vastu, kuigi Wagner võlgnes talle nii palju; veel vähem austati naise abikaasat, kes oli Wagneri kolleeg ja sõber. Kuid nagu tavaliselt, hakkasid inimesed mängima neile Wagneri draamas kirjutatud osi: von Bülow jätkas tema ooperite dirigerimist²⁵, kuna Cosima, mitte küll Grande Amoreuse ning Mathilde Wesendonk, määrati tema tunde vajaduste tarbeks, olles samaaegselt võimekas administratiivne assistent.²⁶ Cosima ei vajanud vaipa oma teele ja võis vajadusel olla hirmuäratav: Richardi afäär Judith Gautier'ga, noorikuga, kes kujundas tema pesugarnituure, lämmatati järsult juba eos.

Kõige tähtsam on see, et Cosima naitus pärast Minna surma Wagneriga ja kinkis talle poja, kes ristiti loomulikult Siegfriediks, kelle ilust, jõust, tarkusest ning headusest leierdas teda narrilt armastav isa joobunult igale kirjasõbrale, kes vaid viitsis kuulata, ja küllap ka paljudele teistele, kes need läkitused heitsid prügikorvi. Richardi järgi oli Siegfried Sixtuse Madonna Jeesuslapse elav kehastus; Wagneril oli perekonnapilt, mille Siegfried-Jeesus lapselikult puutööd harrastab, kuna Püha Perekonna täiskasvanud liikmed imetlevad naeratades tema „tarku ja hingestatud ütlist“. Oleks hirmus mõtteidki mõlgutada selle üle, mis juhtunuks, kui Siegfried surnuks noorelt või jäänuks hellikuks²⁷, oli ju poeg Wagneri päästevahend võõras maailmas: **ainus** inimolend, kes võinuks kanda lippu Uude Maailma, mis inimtüete reetliku olemuse tõttu iial ei materialiseeru.

On märkimisväärne, et Wagneri mõjuvõim haihtub, kui ta puudutab kunstilise teostumise küsimusi. Ma ei pea silmas kirjavahetust esitajatega, sest nõu andes, kuidas läheneda tema muusika tavatusest tingitud hiigelsuurtele probleemidele,

ilmutab ta läbinägevast kujutlusvõimetest, vahedat mõistust, põikpäiselt praktilist meelt ning üllatavat takti, nagu nähtub kirjavahetusest tema Lemmiklaulja Franz Betziga ja nõuandeist Rudolf Remyle, kuidas esitada Beckmesseri partii idiootlikult kõrgeid noote. Ka on ta piinlikult täpne juhendeis lavastajatele: isegi Brünnhilde hobune — Meistrist mitte vähem hasartlik loom — saab täpsed mõõtmed ning nõutava kõrguse oma varjule. Selliseis asjus oli Wagner karm sundija, kellele mitte keegi, hea küll, peaaegu mitte keegi, vastu ei julgenud hakata. Tõrge tekib tema ääretuil vestlustasandil noore kuningaga, kes oli tema ideede materiaalse kehastumise pant. Kuigi feodaalsugemetega ühiskonnas oodati kunstnikelt valitsejate, eriti kuninglike, naeruväärselt vaimustatud ülistamist, ei järeldu sellest, et Wagner, kes teadis, et tema on enam jumal kui väeti monarh, oleks pidanud orjalikult lõmitama. „Parsifali“ aegu on Ludwig Wagneri „Armurikas Päästja“: „Nii võib mu täna seguneda mu valuga, et seda pühendada minu auväärt Jumalale kui traagilist õit Püha Graali aiast ja nii võin ma hukkuda Teie jalge ees vaibumatus armastuses.“ Need read kirjutati siis, kui Bayreuthi rüvetasid veel rämpasemad poliitilised mahhinatsioonid kui need, mis olid kimbutanud noort Wagnerit kommertslikes ooperimajades. Neid võib taluda korra või kaks, mitte, viis- või kuuskümmend korda. Wagnerit õigustab tõik, et ta võitis.²⁸

Siiski on võimatu kujutleda Beethoveni sulge noid läilasi kirju sikerdamas, kui sügavalt mõttening kavatsusrikkad mõned neist ka poleks. Siit saabki selgust, miks Wagner, kuigi üliinimene, osutus lõppkokkuvõttes siiski Beethovenist väiksemaks kangelaseks. Muidugi oli Beethoven ürjatu egoist, kes ütles küllalt tõeselt, et „nende“ arvates otsustati Euroopa saatus Waterloo lahingutandril, aga tegelikult toimus see tema peas. Kuid samuti ütles ta Missa Solemnisest: „Kes seda muusikat tõesti mõistab, vabaneb kõikidest hädadest maa peal.“ Ta ei käskinud meil tahtetult järgida oma tahterikkust kui päästmise käsku; ta lõi taieseid, mis, kui meil on vähegi kõrvu, et kuulda, lubavad lunastust. Vahe, kuigi juuspeen, on ometi ületamatu.

Lõpp

Kommentaariid

17. Ka Schopenhaueriga oli Wagner kirjavahetuses.

18. Melot — Tristani armusuhete paljastaja ning surmavalt haavaja.

19. Kundry suudluse kaudu omandab Parsifal Wagneri ooperis tarkuse.

20. Gurnemann — eakas graalirüütel Wagneri „Parsifalis“, tarkuse kehastus.

21. Minna Wagner (sünd. Wilhelmine Christiane Planer, 1809—66) abiellus Richardiga 1836; eduka näitlejatarina oli ta eluviis kaunis boheemlik ning autori ettekujutus temast kui Kirche-Küche-Kinder-ideaaliga naisest mõnevõrra liialdatud.

22. Tundub, et autor kasutab ka siin materjali veidi vabalt: pöördumised „Liebe Minna“ ja „Gute Minna“ on eelmaintuist sagedasemad.

23. Teisal on Wagner maininud, et tema ainus koomiline ooper („Liebesverbot“ välja arvatud) sündis paroodiana „Tannhäuserile“ (vrdl. kummagi ooperi süžeed).

24. Cosima v. Bülow (sünd. Liszt, 1837—1930), Ferencz Liszti ja Marie d'Agoult' tütar. 1857—70 abiellus Wagneri sõbra ning õpilase Hans Guido v. Bülowiga (1830—96), kontsertpianisti, dirigendi ning heliloojaga. 1870. a. abiellus ametlikult Wagneriga, kellele oli juba sünnitanud tütreid Eva ja Isold.

25. Dirigeeris näiteks „Tristani“ ja „Meisterlauljate“ esietendusi.

26. Ka Bayreuthi unelm sai teoks eeskätt tänu Cosima praktilisele meelele.

27. Tegelikult sai Siegfriedist tunnustatud dirigent ja helilooja.

28. Ometi ei suutnud Ludwig Wagnerit lõpuni säästa: Wagner sunniti Münchenist lahkuma ja ka ooperimaja, algselt pealinna kavandatud,

GUINNESSI REKORDID

Suurim akord.

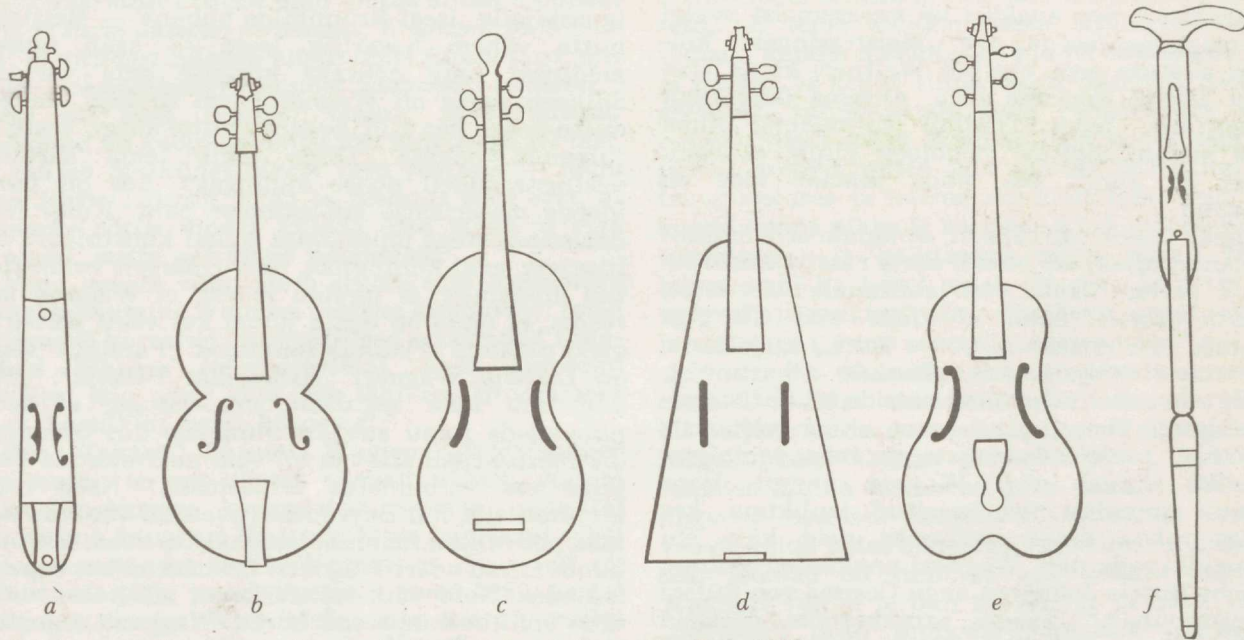
Sergei Rahmaninov (1873—1943) suutis võtta akordi üle 12 valge klaveriklahvi. Vasaku käega ulatas ta akordi: do, mi-bemoll, sol, do, sol.

Suurim vahemik

...heliteose kirjutamise ja selle esitamise vahel on olnud 191 aastat. Selle „au“ osaliseks sai Mozarti fuuga fa-minoor „Orelipala kelladele“, mille helilooja kirjutas 3. märtsil 1791 ja mis tuli Inglismaal ettekandmisele alles 9. oktoobril 1982.

VIIULI "NÄGU" LÄBI SAJANDITE

Viimase 200 aasta jooksul on pillinimetuse „viul“ alla mahtunud üsnagi erinevaid instrumente.

- a. Sellist viiulit kasutasid tantsuõpetajad 17. saj.
 b. Tundmatu meistri töö 17. või 18. saj.
 c. Chanoť viiul, 1818
 d. Savart'i viiul, 1819
 e. Howelli viiul, 1835
 f. Jalutuskepi kujuline viiul, 1850 (Järgneb)

Muhelusi muusikutest

Sm. Jaanimäe arvamus

Viiekümnendail aastail toimus Tallinna Laululaval järjekordne millelegi väga olulisele pühendatud pompöösne nomenklatuuriüritus. See lähetati otseülekandena eetrisse. Kõik venis ja venis, programmis ettenähtud aeg oli ammen-datud ja saatekava lootusetult segi, kuid polnud kedagi, kes sõandanuks ülekannet katkestada. Seda ei julgenud teha valves olnud saatejuht Raadiomajas, kõnelemata toimetajast või helirezissöörist Laululava tornis.

Süü astus aparaadiruumi — lihtsalt kolleegide tervitama — helioperaator Britta Jaanimägi. Saadet eetrisse lähetav helirezissöör tabas ära sellest tuleneva võimaluse ja esitas tulnukale kavala küsimuse, millele sai vastuseks, et kogu ülekanne venib tõesti lausa lubamatult ja oleks ülim aeg see katkestada.

Helirezissöör haaras seepeale telefoni ja teatas süütil häälele saatejuhile, ise olulist nime paslikul viisil rõhutades: „Just praegu käis siin seltsimees Jaanimägi ja tema-gi arvas, et ülekanne tuleks katkestada.“ Paari hetke pä-rast lõppeski see, mida toleaeagsed raadiomehed omavahel nimetasid „eetri väetamiseks“. Asja konks oli selles, et nendel aastatel oli Raadiokomitee esimeheks Endel Jaanimägi, nii-siis meie helioperaatori nimekaim. Piisas täiesti, kui „seltsi-mees Jaanimägi arvas“...

Tallinna kioskitest „Muusika-lehe“ ostjaile.

„Ajakirjanduslevi“ Tallinna osakonna kioskid on nüüd üle võtnud aktsiaseltsid „Rinder“ ja „Lehemees“. Need mõlemad aktsiaseltsid müüvad ka k.a. „Muusikalehte“. Kui mõnes kioskis seda pole, paluge müüki võtta. Võib ka kokku leppida „Muusika-lehe“ Teie jaoks „kõrvalepanemise“ osas. „ML“-i on võimalik osta ka „Estonia“ ja EK kassast ning EMA-st. — A/S-ga „AJAX“ pole toimetusel lepingut „Muusikalehe“ müügiks tema kioskite võrgu kaudu.

Teadmiseks lauljatele

Toimetuses on Helsingis 14.—26.8.94. toimuva Mirjam Helini rahvusvahelise lauluvõistluse eelinfovoldik, samuti üks eksemplar soomekeelset osavõtusoovija ankeeti, mis peab täidetult Helsingis tagasi olema 15.3.94. Huvitatutel palume võtta toimetusega ühendust.

H. Bittner

Viiuldaja haiguslehel

Muusikaleht

Peatoimetaja: Mart Vainu, sisutoimetaja Aime Kons, Lõuna-Eesti korrespondent: Marina Tamme, masinakiri: Magda Meltser
 Väljaandjad: AS „BALBI“ ja EV Kultuuri- ja Haridusministeerium.
 Tallinn 34(EE0034) pk. 996. Teisip. ja neljap. 14.30—16.00 tel. 52 51 24
 Trükikoda „Kiir“, tell. 2001.